

UNIVERSUL LITERAR

REDACȚIA:
STR. BREZOIANU, 23 • TEL. 3.30.10

ABONAMENTE: 220 pe an
120 pe 6 luni

APARE SĂPTĂMÂNAL
PREȚUL 5 LEI

ANUL XLVII • No. 2
SĂMBATĂ 26 FEBRUARIE 1938

Pentru o nouă „Românie Pitorească”

Ne gândim la multele frumuseți ale țării noastre.

Sunt regiuni cari ascund colțuri blânde, plaiuri însoțite, locuri cu așezări de viață sătească nestricată, dar și ținuturi încă nestăpânite de om, virginitățile munților cu prăpăstii și ape în șuvoaie sălbatice. Marea se scaldă în soare pe marginea de aur a plajelor, sau se frământă prin ascuțiturile stâncilor cari o înfruntă. Dunărea se răsfășă lenevoasă, prin păduri de stuf și papură, surzând porturilor în rostogolire de unde. În alte părți, mănăstiri întâmpină cu evlavie cerul printre brazi, de pe culmi de dealuri arculate. La poale de codri și munți, livezile brănesc, în roșii de vegetație, prășila tuturor soiurilor de vieți.

În câte feluri ne putem apropia de natura și oamenii acestei țări? În câte chipuri ne lăsam sufletul cucerit și inspirat?

Nu este oare regretabil să constatăm că scriitorii noștri nu se gândesc să-și premenască sufletul privind, totdeauna cu alți ochi, frumuseți și bogății autohtone?

Pentru ce așteptăm înnoirile sufletești numai din contactul cu străinătatea, când țara noastră poate fi privită mereu din alte unghiuri și poate fi găsită mereu nouă?

A scris odată o „Românie pitorească” Al. Vlahuță. Astăzi cartea este uitată. Se recomandă numai liceenilor cari o citesc pentru tezele lor, în rezumate, spre a ști doar ce cuprinde. Dar opera lui Vlahuță a rămas pentru totdeauna o lecție care ne îndeamnă să luăm seama, în orice moment, la tot ceea ce ar constitui conținutul unei „Românie pitorești”.

Mă gândesc, când scriu aceste rânduri, la câți cunosc pe Calistrat Hogaș, la câți au respirat miresmele paginilor acestui îndrăgostit de munți, de păduri, de pământul minunatei Moldove.

Puțini! Prea puțini.

Dar publicul nu este atât de vinovat că-l ignoră pe Calistrat Hogaș. Mai vinovați sunt scriitorii cari n-au înțeles că trebuie să continue o tradiție începută. Cititorul ar păstra o legătură mai strânsă cu opera scriitorilor de calitate lui Hogaș, dacă numărul acestora ar fi mai mare, iar genul ar constitui o preocupare statornică în literatura noastră.

A continua o tradiție începută cu Vlahuță și Hogaș, înseamnă a face educația publicului în sensul unei cunoașteri și al unei iubiri a țării.

Se pare că azi e timpul să ne oprim asupra acestei laturi din literatura noastră. Sufletul țării ar putea să apară nou în paginile scrierilor cari se apropie astfel de oameni și pământ. Cât mai sincer vor și să se apocie. Cât mai frumos, ca să se cunoască un suflet tânăr, brav, doritor de înfăptuirii, cu o credință istorică în mărirea seamului.

O nouă creație poetică ar fi însă și o nouă operă națională.

Intr-o lume fămăntată de neliniștile unei civilizații pecare, sugestiile pe cari le dăm aici scrierilor români, credem că au cel puțin calitatea de a deschide o ferăstrău spre un timp veșnic nou și viu: al pământului nostru și al oamenilor lui.

VICTOR POPESCU

N. GRIGORESCU

La Fontainebleau

INCHINARE LUI EMINESCU

Moldovean cu moldovenii, bucovinean cu bucovinenii, ardelen cu ardelenii, muntean cu muntenii și ascultând la Prut suspinul basarabenilor, — tu ești românul de pretutindeni. Vagabond ca magul după steaua lui, viața ta a dispărut granițele ce ne-au săngerat istoria. Student și actor și hai-hui fără rost de sine, nu e colț de țară unde să nu-ți fi întipărit pașii, n'a fost soartă obștească în care să nu-ți fi amestecat soarta. Viața ta e românească fiindcă ai risipit-o pretutindeni; graiul tău e românesc fiindcă l-ai cules de pretutindeni.

Ai zăbovit pe spinări de plaiu, lângă fluierul ciobanilor ai nămieziț lungă borii rari ai câmpiei cu truda plugurilor; ai învățat basmul satului, ai deslușit mitul neguros al pământului; ai rătăcit pe lângă plopii târgului, ai poposit într'un colț de tavernă soloasă și ai ascultat revolta desrădăcinaților. Te-ai lăsat dăscălit de marii dascăli de neam ai timpului tău și ai cercetat între copii pe smeriții dascăli de sat; te-au jicnit curburile ciocoilor dar ai prețuit nobleța istorică a boierilor. Ai trăit cu toate provinciile, ai suspinat cu toate straturile sociale.

Asemeni apostolului Pavel, genialul trepăduș al lui Hristos, cutreierând întregul țărm al Mediteranei, tu ai fi putut zice despre năvalnicul tău neastâmpăr: „M'am făcut tuturor toate ca pe toți să-i dobândesc”.

Omul de rând are parte de-o viață proprie. Ție soarta ți-a dăruit în loc de viața insului, viața milioanei. N'ai avut o îndeletnicire ca oricare alta, fiindcă a trebuit să sângeri pentru îndeletnicirile tuturor, n'ai avut un loc sub soare, fiindcă ție și s'a dat întregul pământ românesc. Comorile lui, durerile lui, nădejțile lui au in-

caput toate în imensitatea inimii tale. Moștenirea lui Nicolae Bălcescu a trecut întreagă pe umerii tăi; și dacă românismul integral în veacul al XIX-lea a fost numai presimțire și năzuință, presimțirile și năzuințele de pretutindeni s'au strâns în focarul covârșitor al geniului tău. Există în

Ai răscolit provinciile, dar ai răscolit și veacurile. Ai stat de vorbă cu cei vii, dar ai stat de vorbă și cu cei morți. Cu marii morți ai trecutului. Cu morții fără moarte ai credinței românești. Pământul și morții sunt cele două izvoare ale credinței unui neam. Tu ai băut din amândouă. Ai colindat pământul și te-ai adâncit în istorie. Ți-ai înălțat rugăciunea cu dacul preistoric; te-ai înfășurat în mantia romantică a legendelor începutului; ai luptat la Rovine cu Mircea-cel-Bătrân; ai gospodărit răzășește cu Alexandru-cel-Bun, ai chefult voinicește cu Dabija-Vodă; ai fulgerat din paloș cu Ștefan-cel-Mare; ai dat chiot pe stâncă pleșușă cu Avram Iancu. Ai ispitit hărtoagele veacurilor; ai meditat pe bucoavnele bisericii; te-ai cufundat în maldărele de foi ale cronicarilor și-ai tors înțelepciunea națională din caerul valvărtejurilor istorice.

Din întindere și din adâncime, din tot și din toate, ți-ai închegat dogma de marmură a românismului pur. Substanță din substanța pământului, duh din duhul veacurilor, învățătura n'are preț schimbător. Generații după generații ne recunoaștem în ea ca într-o imagine proiectată în infinit. Căci geniul tău a plasmuit-o și a transfigurat-o „sub raza gândului etern”. Neamurile nu trăesc prin ceea ce mistuiesc: neamurile trăesc prin ceea ce creiază. Prin eroismul gândului aruncat dincolo de veac. Iar tu ești pentru noi trecerea eroică din veac în nemurire.

Mihail Eminescu, aripă de cer instelat, arcuită peste pământul românesc.

Ție, închinarea noastră,
Român de pretutindeni,
Român de totdeauna.

NICHIFOR CRAINIC

M. Eminescu Bust de Radu Moga

istoria creștinismului bărbați purtători de Dumnezeu — teoforii — și viața lor e tragică și arsă de povara dumnezeiască pe care o poartă. Cu cincizeci de ani înainte de a fi chip de lut tu ai purtat în tine, întreagă, România-Mare. De aceea tragică ta viață, lipsită de bucurii, s'a nămicit și s'a sorbit în profetica povară.

Tu ești românul de pretutindeni, precum, în aceeași măsură, tu ești românul de totdeauna.

CHIPUL LUI DANTE

de Mac Constantinescu

Odată cu faina lui Dante și a genialei sale literatură, iconografia dantescă a ieșit la iveală, urmând pas cu pas toate etapele prin care Divina Comedie a trecut, cu difuzarea sa în lume dealungul veacurilor.

Artiștii tuturor timpurilor dela spăria Dumnezeștei scrieri, au închipuit în desen, miniatură, gravură, frescă, pictură în ulei și sculptură, scenele descrise în călătoria fantastică de pe alte tărâșuri, făcând mereu prezentă icona supracomensului călător.

Fiecare epocă a căutat să-și cristaliceze starea sa de înțelegere dantescă,

înțelegere trecută prin filtrul mentalității ce caracterizează momentul unei noi edițiuni.

Artiștii plastici au căutat la rândul lor să urmeze calea comentatorilor și a oamenilor de literă. Dela vechiul codice și până la ultimele creațiuni ale tiparului modern, adevărate mândri ale expozițiilor de grafică, dela frescele bisericilor și palatelor senioriale până la tablourile de compoziție ale maeștrilor romantici, dela Giotto la Delacroix și Gustave Doré, trecând prin cele mai reprezentative figuri ale Renașterii, din care ar fi să cităm dintre primii pe Taddeo Gaddi, Simone Memmi, Orcagna, apoi pe Ghirlandajo, Botticelli, Signorelli, Vasari, Raffael; chipul lui Dante, apare cu anumite caracteristici, prea puțin variabile dela artist la artist și dela o epocă la alta.

Rareori portretul lui Dante e reprezentat izolat. În cele mai multe cazuri,

figura poetului florentin este făcută în întregime, încadrându-se într-o compoziție cu subiect luat fie din însăși opera poetului, fie din elemente religioase sau profane.

În vechile codice din secolul al XIV-lea, poetul florentin, e reprezentat de profil, numai capul și o parte din bust coafat cu bonetul său caracteristic și purtând mai întotdeauna o carte sub braț, numele său stând scris sau pe haine ca un atribut vestimentar sau izolat pe fondul de deasupra capului.

Astfel îl găsim în Codicele Palatin aflat în biblioteca Națională din Florența, în codicele Eugeniian dela Viena, la Milano în colecția principelui Trivulzio și tot la Florența în biblioteca Ricardiana.

Figura poetului întreagă, prezentată izolat, drapată în costumul sobru al timpului, înclinat cu lauri, purtându-și în mâini opera literară sub forma unei cărți deschise și având ca fundal scene din poemul său și fragmente caracteristice de cetate florentină, o găsim la Florența pe zidul bisericii Santa Maria del Fiore, pictată de Domenico di Michelino. Amplu ca factură, drapat în culele bogate ale sec. al XV-lea și pro-

filat pe fondul de firidă în „trompe l'oeuil” cu decorul de cochilie al renașterii, reprezintă pe Dante, Benedetto da Majano pe fresca dela Palazzo Vecchio; Andrea del Castagno în fosta mănăstire a Sfintei Apollonia din Florența. Pollaiuolo sau școala sa, într'un desen păstrat la Oxford îl reprezintă cam în aceeași atitudine. Botticelli utilizează figura lui Dante ca element la ilustrarea Divinei Comedii. Cabinetul stamperilor din Berlin, păstrează printre altele un astfel de desen, în care Dante este condus de Beatrice. Linia este pură și fluidă, fără valorații, hașuri, etc.

Raffael plasează pe Dante printre figurile „Parnasului” Compoziție celebră, ce împodobește una din „Stanzele” Vaticanului și în „Disputa sfântului Sacrament” nu mai puțin celebra frescă Vaticană.

În ambele compoziții, Raffael tratează profilul dantescu cu o energie neîntrecută.

În catedrala dela Orvieto, o serie întregă de tablote dantești, plasate în careuri și medaloane, completează marelui compoziții pe care Luca Signorelli le-a pictat într'una din capelele

LIMPEZIRI ÎN ARTA SCRISULUI

Se întâmplă deseori să citim o carte de literatură, un roman românesc, care să ne pasioneze și să ne vie greu să-l lășăm din mână, dar să avem totuși sentimentul că în paginile sale nu găsim esențialul și că ceea ce întreține curiozitatea este altceva decât valoarea în sine a operei. Duceam până la capăt ustfel de cărți, din considerație pentru inteligența autorului și pentru experiența lui de viață, interesantă și uneori copleșitoare.

Personal, m'am străduit să-mi explic care este natura aceluia gol care ne desparte de un miez al cărții și pe care nu-l poate umple decât prezența unei creații complete și organice. Ca să nu mă înșel în privința textului, am revenit asupra aceluiași rânduri, citind cu atenție, frază cu frază, și oprindu-mă la auzul, la sugestia, la imagini...

Oricine se va supune la un astfel de exercițiu, va putea descoperi, ca într'un aparat măritor, ce este străin de natura poetică a scrisului, și ce se află în el neresorbit, în stare parazită. Aceste elemente streine aparțin de obiceiul vervei inteligente a scriitorului, excesului său de zel, lirismului sau șarjei satirice, unei adevărate năvăliri verbale care turbură și alterează calitatea poetică. Ceea ce isbește în acest scris este lipsa de moderație a autorului. El nu se pricepe cum să-și dozeze matematic emoțiile, cum să distribue funcția fiecărui cuvânt, în economia totală a paginii. Le amestecă pe toate anarhic, din surplus de teperament, fapt care, din punct de vedere al rigorilor artei, dovedește lipsă de gust, de finețe, de cunoaștere deplină a mestegugului.

Este regretabil că nu-și dau seama autorii cât pierde opera lor, din preamarea răvună verbală. Pentru că scrisul pe care spunem că-l parcurgem cu sentimentul unei rarefieri a calității lui, este tocmai acesta în care cuvintele ne despart de imaginea unică a concretului transfigurat.

Despărțirea de materialul uman al cărții este și mai gravă. Nu simțim prezența eroilor, gustul lor pentru viață, care să ni se comunice cu forță de conținut, să ne obsedeze. Și este paradoxal că personajele au o existență atât de precară, tocmai fiindcă autorul a vrut să ne convingă cu orice preț că ele se comportă cu exclusivitate, în modul descris de el, cu vervă și talent.

La o înfățișare delicată a cadrului cât mai apropiat de viaținea lectorului, romancierul nu se gândeste. Pentru a cuceri atenția, trage linii groase, stăruie asupra culorilor, jicnează eroul cu un lanț gros de cuvinte în peisaj și nu știe să renunțe la ce este de prisos.

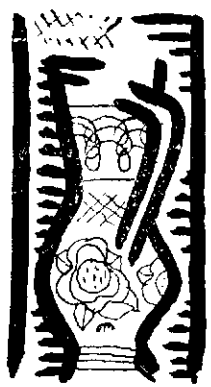
Cum nu se gândeste nimeni la un scris simplu, care să dea impresia că este banal și care să nu spună aproape nimic despre „inteligența” autorului, dar în care atenția deosebită să se dea obiectului și portretului liber și firesc al personajului? Să simți în pagini cum pășești din ce în ce mai aproape de esența lucrurilor, că te apropii de alte ființe vii, cărora le auzi pulsul și le vezi buzele mișcându-se ca să-ți vorbească! Să fie în pagini un fel de linișite, o luminosităate presărată peste rânduri, ca undeva, unde sălăzesc sentimente pure omenești, aflate cu greu, dar odată aflate, păstrate pentru totdeauna!

— f. —

DANTE, studiu în desen de Raffael, pentru o frescă de la Vatican

(Urmare în pagina 2-a)

CRONICA LITERARĂ

de C. FĂNTĂNERU

CEZAR PETRESCU: 1907 „NOI VREM PĂMÂNT”

roman (Cugetarea 1938)

Inverșunarea d-lui Cezar Petrescu, de a cuprinde în largi panorame epice experiența de viață a societății românești moderne, n'a putut fi înțeleasă de la început ca o activitate literară majoră, fiindcă toți vedeau în ea o imitație după un model ilustru de aiurea, ca Balzac sau Dickens. De aci neîncrederea și considerațiile sceptice asupra unei opere care părea că are un principiu de stimulare străin. La un efort autohton, la o energie originală concentrată, era greu să se gândească cineva, și fiindcă lipsa unui model al tradiției la noi, și fiindcă stăruia îndoiala dacă societatea românească modernă își poate desvălui caracterul ei în opera unui romancier. D. Cezar Petrescu a auzit toate aceste critici formulate cu sau fără autoritate și a văzut ieșindu-i în cale toate piedecile unui mediu neprielnic. A învins însă, creidându-și singur mediul, isbutind să dea menirii de romancier toată importanța și să facă publicul să se intereseze de propriul său suflet răsfrânt într-o operă documentară.

Mărturisind aceste mari preocupări, d. Cezar Petrescu s'a încumetat să compună o frescă epică a răsmeriței dela 1907, după ce un alt romancier dăduse din materialul aceluiași eveniment, o operă recunoscută ca definitiv intrată în literatura noastră. Prestigiul pe care singur și l-a făurit d. Cezar Petrescu în literatura românească, prin modul cum a conceput vocația romancierului, i-a dat însă dreptul să reia fără sfială aceeași temă, lăsând să se înțeleagă că este o simplă întâmplare faptul că d-sa utilizează subiectul mai pe urmă.

Un alt scriitor care să aibă același prestigiu de a relua un subiect tratat magistral de d. Rebreanu, nu găsim astăzi în literatura noastră. Credem că în lumina acestui prestigiu, trebuie să judecăm opera și personalitatea d-lui Cezar Petrescu. Pe această linie se poate stabili relația d-sale cu generația mai tânără de scriitori, care simt nevoia de a apăra autoritatea tagmei lor și de a li se recunoaște dreptul de supremație spirituală asupra masselor.

În modul cum d. Cezar Petrescu a izbutit să-și facă o incontestabilă autoritate de scriitor, se pot găsi îndrumări pentru această carieră grea pe care vor să înceapă alții.

A doua parte din ciclul 1907 „Noi vrem pământ”, al d-lui Cezar Petrescu ne-ar prilejui multe considerații de acest fel, prin care începem cronică.

În „Noi vrem pământ” nu sunt eroi, nu se încheagă conflicte, nu se eșafodează trepte ale acțiunii. Dar nici nu le simțim golul, nu regretăm nimic, primim totul așa cum l-a conceput autorul, ca o alcătuire ideală a operei. Cele 476 de pagini ale romanului cuprind nenumerate capitole, cu subdivi-

ziuni în corpul lor. Trecerea de la o subdiviziune la alta, se face fără legătură. Toată lumea din carte se ață răspândită în spațiul larg al țării, pe la moșii și prin orașe, și autorul ne duce dela un grup de personaje la altul, fără să ne lege prin fapte precedente.

Este altceva care întreține interesul lecturii. Efortul d-lui Cezar Petrescu de a construi simfonic ansamblul, de a lipi scenele între ele prin potriviri de vibrație morală, prin aderența la un moment tragic din istoria țării, prin participarea la o gravă exaltare a o-

menescului. Personajii masive nu sunt, fiindcă autorul nu stă să gândească pe fiecare în parte, să stăruiască în jurul lui spre a-i da conținut și personalitate, spre a-l separa de ceilalți în această frescă uriașă. Nu face acest lucru fiindcă crede că este de prisos. Atât de puțin însemna fiecare, luat în parte, în epoca aceea de responsabilitate istorică, în care nimeni nu avea trezirea totală în conștiință, ca să preîntâmpine catastrofa. În învălmășagul de chipuri, boeri, țărani, arendași, în defilarea lor ca în ajunul unei zile a judecării, — nu se disting fețe unice, poate fiindcă fiecare reprezintă un șir întreg în urma sa; fiecare este caracteristic pentru o categorie socială.

Astfel Ion, sluga umilită în misiunea de a duce câinii în plimbări igienice, este poate cel mai frumos simbol al cărții. Țăranul are predestinația muncii pământului și a se abate de la ea, însemnând căderea în păcat, în degradarea fapturii. Presupunem că în ultima parte a ciclului, acest Ion înjosit în indeletnicirea ce i s'a dat de a purta câinii de șgardă, în loc de a munci pământul, — se va răsună cumplit, ca o replică naturală, a omeneșului din el. Dar Ion nu este un personaj elocvent al cărții. Se mișcă vag și el, ca în niște culise, la fel cu toate celelalte figuri, ca Dumitru Petreanu, ca Dochța, sau ca Ada de la Târnuța și chiar ca Jack Medoveanu, Iordache Cumpătă, Damian Cumpătă și Elena Cazimir. În față, în atenția vie a lectorului, d. Cezar Petrescu a așezat altceva: gândirea d-sale despre istoria românească în desfășurare în acea vreme, părerea despre oamenii responsabili de atunci, și sentimentul tragic al celor ce s'au întâmplat la 1907, valabil pentru orice timpuri năpădite de evenimente asemănătoare.

Desigur, atunci a fost o catastrofă socială. Dar mecanismul social nu e clar nimănui. Înțelepciunea necesară pentru prevenirea evenimentelor de felul acesta, depășește natura omenească! Asemenea neînțelegeri istorice sunt cu puțință oriunde se face istoria unei țări. Ceea ce reese din cartea d-lui Cezar Petrescu ca fiind caracteristic istoriei noastre, este lipsa de semnificație a evenimentelor, față de sufletul oamenilor. Viața de jos, care își cerea ieșirea năvalnică în spațiu, care râvnea spre îndestulare în numele civilizației, nu impresionează și nu convertește pe nimeni la dreptate. Nimeni nu coboară printre cei coplesiiți de suferință, spre a învăța de acolo o nouă morală a jertfei, a ajutorării, a bunei așezări între oameni.

Țăranii își gem drama lor singuri, ca niște animale. Simpatia o găsesc doar în ființe slabe, ca liceanul Adrian sau fetița Marianne, neieșită încă din vârsta îngerească. Chiar Iordache Cumpătă nu înțelege nimic, fiindcă el se gândește numai la apărarea clasei boeresti. Țăranii sunt singuri, în desnaidejdea lor de ființe ale foamei și ale urgisirii, și vor porni să reacționeze orbește, cu instinctul de animale infuriate. Ca animalele vor merge spre mâncă, și ca animalele vor fi măcelăriți.

După aceea se va așterne cenușa nimniciei peste tot. Zadarnice au fost jertfele. Ele n'au convertit pe nimeni. Viziunea aceasta a lipsei de semnificație din faptele omenești este miezul gândirii d-lui Cezar Petrescu! Ni se pare că d-sa merge mai departe, până la a postula o absolută mediocritate a experienței sufletești, în viața românească. În toată opera d-sale nu găsim un singur erou, care să fi rămas pe o treaptă pozitivă de creație și victorie. Toți au ratat. Iar romanul ciclic „1907”, care angajează o porțiune vie din istorie, tindește parcă să demonstreze că o societate întreagă ratează și că în sufletul unei țări întregi nu pot rodi exaltarea, încordarea eroică. Firește, un asemenea raport tragic cu sensurile vieții, are urmări și în structura literară a cărții.

„Noi vrem pământ” aduce poate cea mai simplă istorisire de până acum, a d-lui Cezar Petrescu. Tonurile s'au atenuat și nu mai întâlnim elanuri. Miracolul vegetal dela Zapodia s'a stins. Raiul de viață pură al Jivalaniei nu-și mai găsește înțeles. De data aceasta d. Cezar Petrescu compune domolit, stăpân pe uneltele, nevoind parcă decât să arate lectorului cum se alcătușește o carte, din zădărnicia tuturor lucrurilor.

CRONICA MĂRUNTĂ

Presa și „Universul literar” OPERA POETICĂ

Ziarele bucureștene, cu excepții care ne onorează, se ocupă de reparația „Universului literar” cu bunăvoință și simpatie.

Iertându-ne slăbiciunile, ce nu pot lipsi nici unui început, confrății subliniază dorința noastră curată de a contribui la ridicarea pe primul plan a interesului pentru literatură, dorința de a promova tinere talente și în genere tot ce e năzuință, spre bine și frumos în paginile „Universului literar”.

Mulțumim călduros celor cari ne încurajează.

Mulțumim la fel aceluia cari ne critică pe drept. Ei ne aduc servicii mai mari decât cei dintâi.

Și mulțumim, în fine, chiar celor ce ne atacă fără dreptate pentru că patima lor scoate și mai bine în relief calitățile efective ale revistei.

CUNOSCUTUL

prozator I. A. Basarabescu și-a retipărit la editura „Cugetarea” volumul de schițe și nuvele „Moș Stan”, pe ale cărui file și-au deschis sufletul mulți dintre cei ce semnează în paginile revistelor și ziarelor de astăzi.

Această retipărire ne face să regretăm din nou că d. Basarabescu și-a uitat îndatoririle față de literele române.

O CARTE

ce trebuie citită este aceea a d-lui P. Georgescu-Delafraș „Tari și slabi”.

Experiența editorului român poate fi folosită și va folosi desigur multor români.

„Am învins totul, scrie d-sa, pentru că aveam mereu înaintea mea un imperativ categoric: **trebuie să creez o mare întreprindere românească**. Și această întreprindere am creat-o din nimic. Ba am creat-o din ceva: din priceperea, din voința și din truda mea, precum și din ambițiunea de a dovedi că și Românii pot fi tari când vor”.

POEZIA PROVINCIALĂ

Publicăm aci câteva rânduri ale d-lui Em. Florens, fost conducător al revistei Peisaj:

A început de câteva săptămâni — o polemică neîndreptățită față de poezii provinciale.

Sunt fapte triste și se pot numi cu adevărat regretabile.

Cățiva critici — de la diferite publicațiuni — au dat semnalul atacului.

Rămâne de văzut dacă au sau nu dreptate.

Unul dintre ei — socotește chiar — „în semnificația grăirii uzuale” — poet provincial drept zeflemea vorbă de batjocură și asta „fără ocoluri”.

Acel domn — fost și el — poet provincial își rezervă astăzi obârșia orăcărilor lui lunatece pum meieagurine înepartate a.e provinciei.

Uta se vede, ca ei era mai bun, mai blând, mai înțelegător și mai poet iar astăzi adolescența lui s'a transformat într-o batranețe experimentată și în „umanitatea” dispusa a da sratuiri și a critica pe ogărșii lui confrăți, rămași acolo departe în g. odurne ce-oase și în mizeria cezolantă a p. provinciei noastre.

Pentru dumnealui „provincia implică în vorbirea uzuală de azi și nițica influență eminesciană sau coșbucană; poetul provincial, în chip fatal trebuie să aibă o iub.ță și plete; trebuie să fi rămas repetent și să se considere neînțeles în secolul lui”.

Pentru dumnealui poetul provincial e doar adolescentul cu puțin puf sub nări cu tunca uniformei descheiată, Țigăraș ștrengărească în colțul buzelor și cu plete.

Tânărul și primul (adică întâiul) amoretzat de vre'o doi ochi-verzi, albaștri, căprui ori negri.

Și, deoarece dragostea este egalul poeziei iar poezia „cătu” dragostei, tânărul nostru, după ce latră la lună în așteptarea iubitei, (pe care o țin din scurt părinții), își însiră „așteptările” pe hârtie (cu cerneală violetă) și le expediază la vre'o revistă bucureșteană (ori chiar provincială) în „așteptarea” publicării.

Până aici toate bune. Sunt și „poetii” de aceștia și cunoscuți și eu pe vre'o doi.

Iată și o strofă edificatoare: „Dece nu vrei, O! Domnișoară, o clipă să te uiti la mine — să mă învrednicești cu o privire și chipu-ți roșu de feciere să-mi zâmbească”.

Dar nu toți sunt poeții de aceștia.

Dece să-i uităm de ceilalți? Pe Alexandru Călinescu, pe Ion Sofia Manolescu, George Lesnea, Silviu Roda, pe adolescentul Baci sau chiar pe Const. Virgil Gheorghiu...

a lui Coșbucăruia „Univsul literar” îi va închina unul din numeroarele sale viitoare, a fost retipărităe Cartea Românească.

Balade și idil. Fire de torși Ziarul unui pierde-var se prezintă npecabil din punct de vedere tehnic.

Credem însă că fiecare din aceste trei volume ale poeziei țărânilor trebuia însoțit de o privire asupra vieții și operei sale, cu alt mai mul cu cât, exceptând lucrarea prea unilaterală deși foarte folositoare a d-nei onstanța Marinescu, nu cunoaștem nio monografie serioasă asupra marelpoeet ardelean.

PRIGOANA RELGIOASĂ ISPANIA

sorisă de o însemnată personatate culturală din Catalonia deci de ceva care a avut nenorocirea să privească deaproape dezastrul provocat drăzboiul fratricid, a fost tradusă de d. Inst. Stelian în editura Cugetarea.

Volumul are toate meritelor unui document serios și trebe să d mult de gândit.

D. MURĂRAȘU

comentatorul edițiilor critice din operele lui Eminescu, publicate de Scrisul Românesc din Craiova a dala iveală broșura „Hașdeu, ediții Miro Eliade”.

Broșura aceasta, a crei rane de a fi era argumentarea științifică păcătoșe prin tonul său exagerat pemic, am zice chiar agresiv.

Ceea ce nu înseamnănsă cd. Murărașu nu aduce în discuție cruri de maximă importanță, de carel. Mircea Eliade nu ne îndoinm ceva ne seama la realizarea ediției complete operelor lui Hasdeu, pe care o aseptm cu nerăbdare și curiozitate.

CHIPUL LUI DANTE

(Continuare din pagina 1-a)

Un loc special în această descriere, ar fi să-l ocupă reprezentările grafice în opera dantescă tipărită de la înființarea primelor teacsurii și până la cele mai recente ediții apărute. Subiectul fiind prea vast, ni-l rezervăm pentru o altă dată. Astăzi, mărginim preocupările noastre numai la deslușirea chipului lui Dante, cercetându-i primele elemente documentare.

Am lăsat la urmă pe singurul artist contemporan cu poetul, care a avut fericirea să-l apropie și dela care ne-a rămas cea mai veche imagine a lui Dante și deci cea mai verosimilă, dacă se poate numi astfel, deoarece în vremea poetului „portretul” studiat direct după natură în înțelesul său de astăzi, nu era la modă. Giotto pictăază între anii 1334 și 37 în capela Sfintei Maria Magdalena din palatul Bargello dela Florența, o frescă reprezentând paradisul, în care plasează printre cei aleși și figura poetului florentin. Fresca, acoperită cu vremea de tencuială, a fost dată la iveală în 1842 și în starea dinaintea restaurării nu prea fericită care a urmat, a putut fi decalcată în două rânduri diferite, de doi cercetători din momentul descoperirii: Seymour Kirkup și Perseo Faltoni. Fresca dela Bargello și calcările luate direct, ne prezintă un Dante de profil, în picioare, purtând sub braț cartea poemului, iar în mână o floare; figura e tratată cu o mare tineretă în obraz, o tineretă ce s'ar potrivea mai bine epocii primelor sale încercări literare decât maturității de gândire din timpul Divinei Comedii.

Cum fresca este ulterioară morții poetului, este probabil ca Giotto să se fi servit pentru reprezentarea sa paradisiacă, în care toate personajele trebuie să fie tinere, de vre-un desen făcut lui Dante în tinerete, în epoca în care tradiția vrea ca autorul Divinei Comedii să-și fi desăvârșit educația luând lecții de desen cu marele pictor trecentese.

La Ravenna, în biserica sfântului Francisc, o frescă din școala lui Giotto îl reprezintă pe Dante așezat cu fața sprijinită de mână într-o atitudine meditativă. Figura lui Dante însă, este tot așa de tânără ca și în fresca dela Bargello.

Mac Constantinescu

EMANOIL FLORENS

POȘTA REDACȚIEI

În primul nostru număr abundența de materii pe de o parte și lipsa de material „serios” pentru această rubrică pe de alta, ne-au silit să mutăm la ea. Cu numărul de față, inducem atât de necesară poșta, al cărei rost îl considerăm dintre cele mai însemnate.

D. H. Tr. din Alba Iulia: trimete o „Recenzie” a poeziilor: E amna târzie, Liniște și Iarnă, ale unui poezii din cetatea încoronării lui Viteazul.

„Joi am primit câteva pzi de ale d-lui Oana pentru a le recenza. Scurt dar limpede ca bon-jour”, (poetic, pentru bună ziua n. r.). A ce recenzie e un lucru nu tocmai br (rezon! n.r.) Se cer două condiții: 1) să ai idee, 2) răbdare. Și răbdare nu pr este (rezon, repetăm noi). Dar, cum pic de voință ajungi la un cât de n rezultat. Dar nu prea multă vorbărie! Fapte nu vorbe! Să trecem deci la fapt!

Trecând la „fapte”, d. H. Tr. observă că: „În general poeziile lui ana sunt melancolice, cu nuanță de pessimism” și citează versurile:

O frunză bronzată din varăceată.

Și-a dat drumul jos, ca smorâc.

Așa dar rețineți din sentințele d-lui H. Tr. din Apulum că are id, că are răbdare și că e om de fapt Ideolog, răbdător și om de acțiune, d. Tr. pe care îl bănuim a mai avea și altă calitate, tineretea, ar putea pe în valoare în urbea sa natală toc aceste daruri, pentru propășirea mai române, cu mai mult folos decât în recenzii, fie ele chiar de calitatecelea de mai sus.

În recenzia d-sale, d. H. Tr. mai citează o strofă a poetului D:

Imi vine așa deseori

Să plâng să nu mai tai

Și plâng că toate-s în dar

Nimic nu pot să fac.

Decât versuri...

— st. —

COMEDIA FANTASMELOR

FRAGMENT DIN ACTUL II

5 ACTE de DAN BOTTA

Noaptea în termele lui Dioclețian. O spărtură imensă în creștetul lor, desvâlșe scena. Arcuri de piatră. O vegetație obscură învâltă ruinele, crește printre blocuri, se agață pretutindeni. Frumusețe abruptă, colosală.

Ziduri galbene de lună, vibrante, aș spune sonore. Umbrele — pietre, arcade, erburi, cavități — sunt un sistem de notații muzicale, o claviatură neagră pe ziduri.

Printre arcuri, printre spărturi, oriunde e posibil, sub cerul vag punctat de stele, Roma lunară: arcuri de triumf, foruri, amfiteatre, cupola Pantheonului, ruine, chiparoși printre ruine...

Doi oameni urcă încet scările construc-

Sub percuția lunii, ruinele cântă, par a forma o puternică orgă, cu mii de tuburi, cu mii de voci...

Cerurile cari pogorâră, pământul care se face pur... E divina confuzie, divina confuzie a lumii... Unde suntem, messer Pomponius?

UMANISTUL. La Roma, monsignore, anul Domnului 1497.

CESARE. Ciudad! Am avut, un moment, sentimentul că suntem la teatru, că jucăm o dramă într'un timp îndepărtat.

UMANISTUL. O simplă iluzie monsignore!

CESARE. De vină e lumina lunii. Ea mă afirmă, ea mă exaltă. Până la esență, până la tip. Nu știu dacă înțelegi messer Pomponius?

UMANISTUL. Înțeleg, desigur. Luminăta ta platonizează.

CESARE. Nu messer Pomponius, nu. Spun cu vorbe grele un adevăr ușor. Mă simt atât de adânc eu însumi, cunosc atât de limpede realitatea mea, sunt atât de viu și atât de pur în această oră a lunii, încât... încât am sentimentul propriei mele ficțiuni. Sentimentul de a fi o mască (și duce mâna la față), de a încarna un tip.

UMANISTUL. O simplă iluzie monsignore!

CESARE. O iluzie? Când încerci o iluzie, când ești pradă iluziei, sentimentul existenței tale e mai puțin real, mai puțin viu?

UMANISTUL. Nu! Totuși... după ce te-ai deșteptat... până și amintirea ei se șterge.

CESARE. După ce te-ai deșteptat... dar ne-am deșteptat noi oare? Ești sigur că ne-am deșteptat? Poate că realitatea ne așteaptă încă, și bucuria de a o afla ne va distruge orice amintire.

UMANISTUL. O simplă iluzie monsignore! Sau dacă vrei (oratoric) o iluzie într'o iluzie. Eu sunt la Roma, în termele lui Dioclețian. Dintre toate iluziile mele o prefer pe asta. E cea mai reală.

CESARE. Moarte, viață, eu nu mai pot deosebi una de alta...

Ai văzut vreodată o mare sub lună? Apele vibrează, mistice, cu mii de voci. În punctea de lumină se dispun concentric, nuclear, se leagă și se desleagă fără preget. Ca universul, ca orbitele.

Iluzii messer Pomponius! Sunt iluzii reverberațiile mării. Le vezi cum mor și cum răsar, cum se aprind și cum se sting, pe rând, pe rând. Asta, fiindcă n'ai de cât un loc în spațiu. Că de-ai fi alături de locul tău cele pe care le vezi stingându-se și s'ar părea că învie. Și de-ai putea fi în acel timp pe toate punctele unui litoral, ai vedea marea ca un talger perfect, ca o imensă lună liniștită. Și de-ar fi așa, ar fi trist. Că ficcare s'ar simți un zeu, trist de a fi fără dorințe.

Tăria mea, bucuria mea e asta: de a crede atotputernică iluzia, de a funda un sistem de armonii, un cosmos pe o singură iluzie.

UMANISTUL. Atunci monsignore... Atunci lumea n'ar fi decât produsul propriei tale halucinații, un teatru, o comedie a fantasmelor.

Dar lumea e o realitate. Stelele sunt garanția ei. Și sunt fără de moarte. Privește! (Cu un gest larg arată cerul, într'adevăr, în nălțimile termelor, grupate două câte două, stele mari, fascinante s'au aprins).

Nu înțelegi binefacerea unei asemenea invenții? Tiparul ne-a dăruit cultura, lumina culturii!

CESARE. Ce ne poate aduce tiparul? O umanitate mecanică nivelată de o cultură-tip. Dar cultura e o formă a tradiției, legată de temperament, de naționalitate, de geniu. Cultura nu se ia din cărți.

UMANISTUL. (care nu ascultă): Cultura monsignore! Cât mai multă cultură!

CESARE. ...Și oferind lumii acest instrument de pricepere comună, divulgăm frumusețea, pângărim frumusețea... Principiile frumuseții sunt în cărți, nu le putem lăsa la îndemâna lumii... Este un cult al frumuseții, cu treptele și mistere lui, destinat numai aleșilor.

UMANISTUL. Nu știu ce sunt aleșii. Cultura e menită tuturor.

CESARE. Nu vezi un fenomen întristător, messer Pomponius. De pe acum negustorii se părucesc în stradă pentru o terțiță din Dante. Negustorii discută pe Dante. Unde vom ajunge dacă vor impune lui Dante interpretarea lor? Cugetă că nu azi, da mâine, peste un secol, peste cinci prostimea ar dicta legi creației, ar decide gloria creatorilor de frumusețe. Saltimbacii, imbecilii, ar promulga frumusețea. Și ce ar fi atunci, messer Pomponius?

UMANISTUL. Eu nu-mi pot astâmpăra bucuria. Tiparul va birui. Și vom auzi pe oameni vorbind nu în limba cea proastă, ci în limba latină, cu eleganța lui Cicero. Atunci, ch, atunci ignoranța ar pieri, Roma s'ar înălța de sub ruine... Am putea refăce Roma!

CESARE. Dar ce frumoasă e Roma, Roma de azi!

UMANISTUL (iluminat): Aș restaura cetatea, aș refăce Roma, monsignore. Unde sunt morminte aș ridica statui, unde sunt ruine aș ridică palate. La lumina lunii, Roma ar părea ca o vestală albă, tăcută, adorată, de raze... Și Via Appia ar scânteia ca o spadă, mireasma pinilor mi-ar îmbăta simțirea... Pe Jupiter! Un freamat ar cuprinde cetatea. Lictorii, fecialii, senatorii, legiunile ar striga: Ave Pomponius Magister! Sau nu, mi-ar spune: Pater Patriae Ave, Ave Romuli compar. (Un fâlfâit de aripi se aude, focurile de pe zid se sting două câte două). Bufnițele! Bufnițele! Și eu care juram că erau stele.

CESARE (care râde cu hohote): O simplă iluzie messer Pomponius. Dar dacă în adevăr erau stele?

UMANISTUL. Erau bufnițe monsignore. Dacă erau stele nu s'burau.

CESARE. Bine zici. Te-au aclamat messer Pomponius. Ți-au strigat: Ave. UMANISTUL. Vai mie!

CESARE. Cine să te audă dacă nu ele? Lictorii, fecialii, senatorii, toți au murit.

UMANISTUL. Vai mie!

CESARE. Roma e un imens cimitir, un tron printre ruine.

UMANISTUL. Dar eu nu scol morții monsignore. Eu ridic Roma printre oameni vii. Lictorii, fecialii, senatorii sunt vii. Oameni ca mine, ca luminăta ta...

CESARE. Înțeleg, înțeleg. Ne vom costuma în Romani. Colinele Romei nu vor fi decât o vastă scenă, pe care vom trăi romanamente, ca August, ca Virgiliu, ca Seneca. Nu-i așa magistre?

UMANISTUL. Chiar așa monsignore.

CESARE. Prea bine! Dar ce să facem

in van. Ei ne-au făcut mai triști, dar ne-au dat și o țărâie amară, țărâie de a îndura. Ei ne-au apropiat de victorie. Și adevăr îți spun: suntem mult mai vrednici de ea!

UMANISTUL. Dar Roma monsignore...

CESARE. Nici Roma nu poate uita. Stigmatul durerii. Lecția unui imens trecut.

In zarea ce se desface înainte-ne, messer Pomponius, vezi numai ruinele, vestigiile moarte ale Romei. Eu încep să văd Roma cea vie. Pe toată întinderea zării, Crucea domină. Fulgerul Crucii printre negri chiparoși. Turlele lui Sânt Petru, Vaticanul, Pantheonul sunt aici, în acest haos lunar, pietrele de bază ale Ordinei. O lume e pe cale să răsară. Aurora unei alte Rome e aici. (Pauză. Apoi brusc). Pentru a refăce Roma, Roma Victrix, e nevoie de un pilum, de un gladiu roman?

UMANISTUL. Da monsignore.

CESARE. (și trage sabia). O lamă de Toledo, din oțelul cel mai pur, o lamă spaniolă, nu ajunge?

UMANISTUL. Nu... nu știu.

CESARE. Ba da messer Pomponius. Ce fulgere aruncă!

UMANISTUL. Un șipot de aur, monsignore.

CESARE (intinde spada). Binecuvântarea nopții asupra-ți! Harul acestui loc, geniul italian!

UMANISTUL (care s'a plecat pe sabie descriind inscripția): Aut... Cae... sar... Aut... Ah, luna! (norii încep să învalde luna, lumina ei scade cu mici variații. Roma se întuneacă, apoi scena până la întuneric complet. În tot acest timp umanistul vorbește). N'am putut descifra bine inscripția. Care e alternativa? Aut Caesar...?

CESARE. Aut nihil.

UMANISTUL. Aut Caesar, aut nihil!

Nu se poate. Luminăta ta mă ia la vale. Asta nu e lozincă unui cardinal. Asta e o vorbă nebună. Un produs al truției. E ceea ce Grecii numeau „hybris”, ceea ce tragicii Greci puneau început al pierzării. Hybris deslănțuiea tragedia... Nu, monsignore, nu se prinde. Care-i alternativa? Aut Caesar aut?... (Se aude un foșnet de vânt. Ca o incantație). Nori negri se ridică... Luna își acopere fața... Vântul foșnete printre ierburii... aurul lunii se face tot mai rar... O manta se lasă pe umerii Romei... Cele șapte coline sunt pline de umbră... Noaptea e înaltă, vastă, absolută... (Amuțește. Printre arcadele din fund se lasă un fasciol de lună. Acolo, împietrită, în atitudinea statuiilor funebre, o femeie se vede. Un spațiu fabulos impresurat de noapte. Tăcere). E geniul Romei. Roma care plânge pe ruine. (Cercul de lumină se face tot mai mare. Cesare se repede spre femeie. Înfrânge coclaurile). Nu te duce, monsignore, te rog nu te duce. Te implor, nu te duce. N'o turbura. O să te împetrecască. O să te facă cenușă. (Cu un strigăt). Monsignore! (și acopere fața când femeia se ridică. Ea face un pas către Cesare. Încet, cu precauțiune, umanistul se descoperă).

CESARE. Lucrezzia! Surioară! Cum ai ajuns aici, în paragina asta?

LUCREZZIA (intre vis și realitate). Nici eu nu știu. Am ajuns aici... pe lună. M'a adus luna. (Ajunsă pe primul plan al scenei, statuia nu mai e decât o fată sfioasă,

LUCREZZIA (ca o fată bine crescută): Numele dumatăle îmi e cunoscut. Il rostesc cu evlavie, messer Pomponius. Eu sunt Lucrezzia, soția lui Giovanni Sforza, seniorul de Pesaro (suspină).

UMANISTUL (cu emoție crescândă): Vom susțina împreună. Vom striga vai! Vom vărsa lacrimi amare.

CESARE (ca să evite un desastru): Messer Pomponius, te rog, fii liniștit, donna Lucrezzia nu plânge soarta Romei. Plânge pe bărbatul ei.

UMANISTUL. A murit seniorul de Pesaro!

LUCREZZIA. Nu, n'a murit... încă. Dar Sanctitatea Sa și Don Cesare s'au jurat să-l ucidă, și bietul Giovanni auzind, a încăl-

Lucrezia Borgia după o frescă de Pinturicchio (Roma, Vatican)

cat, și fără să-și ia măcar adio, a tulit-o. Vai, n'am să-l mai văd niciodată.

CESARE. Dar surioară nu tu te-ai plâns de viața amară pe care ți-o făcea? De măriile, de trădările, de purtarea lui de rufian? Nu tu l-ai rugat pe Domnul nostru Papa să te mântue?

LUCREZZIA. L-am rugat Cesare. Nu mai știu ce fac. L-am rugat așa într'o doară. Dar când eram în genunchi înaintea lui — el care mi-e părinte n'a priceput? — gura mea spunea cuvinte de ocără, dar toată făptura mea striga: iubesc pe Giovanni, iubesc pe Giovanni, iubesc pe Giovanni, iubesc pe Giovanni!

CESARE. Lasă, ambasadele roesc, feți frumoși îți cer mâna. Sfântul Părinte ți-a și ales un mire, demn de... (și se uită la o Borgia. Un principel de regească).

LUCREZZIA. Oh, don Cesare, cât nu erai lângă mine, aveam un dor nebun să te calc în picioare, să te sfâșii, să-ți scot ochii. Acum vin să plâng la pieptul tău, să mă gudur lângă tine. Ce trist!

CESARE. Surioară, surioara mea.

LUCREZZIA. Tristă surioara ta, tristă până la moarte.

UMANISTUL. Frumoasă, atât de frumoasă!

CESARE. Tristă și frumoasă. O Borgia, o Borgia care plânge. Și pentru cine? Nu mă lasă inima să-ți spun. Pentru un imbecil, un flueră vânt, un Sforza care se trage din argați, tiranul câtorva sate din Italia.

LUCREZZIA. Ce-ți pasă, era tiranul meu. Bunul, adoratul meu tiran... M'am retras aici, în sihăstria asta, ca să-l plâng, ca să-l plâng fără preget.

CESARE. Nu te înțelegi, madonna.

LUCREZZIA. Nu mă înțelegi? Am fugit de acasă! Spune tot ce vrei, fă tot ce vrei. Azi sunt o Borgia, sunt neînduplecată. Am jurat să nu mă mai întorc.

CESARE. Dar, madonna, aici vei muri de foame, de sete, de frig...

LUCREZZIA. Mă voi hrăni cu erburi, cu rădăcini, cu ghinda care crește pe arbori. Mă voi înfrăți cu cerbii, cu urșii, cu izvoarele. Căprioarele mă vor ruga să le mulg. Mi-o face culcușul din frunze... (într'un hohot de plâns) ca Geneveva de Brabant.

M'am săturat de tiranie!

UMANISTUL. (foarte serios). Sun dator să te previn, madonna. Pe locul acesta nu cresc decât spini și erburi rele.

CESARE. Ascultă-l, ascultă-l pe messer Pomponius.

UMANISTUL. Și sub pietroale mișună șerpil...

CESARE. Și nu numai șerpil s'au prăsit aici...

UMANISTUL. Locul acesta e și un cuib de lilieci, de șopârle, de broaște răioase.

LUCREZZIA. Ah! (Încet către Cesar). Dar cerbii pe unde pasc?

CESARE. Cerbii? În pădure.

LUCREZZIA. Aici, aici, unde pasc?

CESARE. Aici? Nicăeri. Ai văzut vreun cerb pe aici?

LUCREZZIA. Cum? aici nu sunt cerbi?

Nici cerbi, nici căprioare?

CESARE. Nici, de bună seamă.

LUCREZZIA. Nici urși?

CESARE. Nici urși, nici arbori, nici izvoare. Nimic din toate astea. Nu sunt decât șerpil, șopârle și lilieci.

LUCREZZIA. Și broaște răioase...

CESARE. Și broaște răioase. (Tăcere. Suspine rare, adânci).

LUCREZZIA. Don Cesare, dar mirele... cum e?

CESARE. Mirele? Care mire?

LUCREZZIA. Mirele. Nu mi-ai spus că Sfântul Părinte...

UMANISTUL. A, da, El e frumos. Frumos și tânăr.

LUCREZZIA. Frumos și tânăr! Cât de tânăr? Să nu fie prea tânăr că nu-mi place.

CESARE. Nu e prea tânăr. Are 16 ani.

LUCREZZIA. E de viață aleasă?

Palmezzano Cesare Borgia (Pinacoteca din Forli)

ției, mai curând potecile ei. Sunt îmbrăcați în mantii ale căror falduri pot părea antice. Unul din ei poartă calota de preot. E Cesare Borgia. Cellalt e un umanist. Aspectul lui coincide în mod straniu cu acela al lui Pomponius Laetus, ilustrul contemporan al Papei Borgia: ochii mărunți, graiul îngânat, statura scundă. Ca și Pomponius Laetus, Umanistul are, probabil, o casă pe Esquilin unde crește pășări de curte și o vie pe Quirinal unde cultivă atent vița după preceptele faimoase ale lui Cato, Varro și Columella. Ca și el, putea fi văzut, în faptul zilei, venind de pe Esquilin, cu felinarul în mână, la universitate, să-și propage „lumina”.

Și dacă dulcea lui quietudine, respectul superstitios al celor vechi și sentimentul melancolic al ruinelor îl apropie încă de acesta, să nu uităm că ele erau apanagiile umanistului de pretutindeni. Pentru numele atât de fermecător, emfatic și pedant, pe care i-l-am răpit însă, cu siguranță, umbra lui o să mă ierte.

UMANISTUL. Suntem la capătul scării. Am ajuns... Pe Apollo, bine că am ajuns!... Ce locuri! monsignore, ce locuri! Astea sunt termele lui Dioclețian. Dacă s'ar scula din morți și le-ar vedea, termele lui!

Apele printre lespezi de marmoră... aveau un freamat nespus... Aici se discuteau afaceri... Capadocia, Indiile, Libanul, cooperau la fericirea Romei. În termele lui Dioclețian, în arcadele acestea, zimbea Imperiul. Și ce sunt acum? Niște grote de umbră! Lugubre, surpate, ca niște ochi de cadavru (Plânge). Nu știu de ce, dar eu, de câte ori cuget la aceste lucruri, plâng. (Plânge mai tare).

CESARE. Lasă, messer Pomponius, lasă, nu-i nimic.

UMANISTUL. Nimic! Majestatea Romei nu-i nimic! Luminăta ta o poate spune. Un om al Bisericii nu uită că Roma, Roma Victrix, a fost păgână. Dar eu monsignore, sunt un umanist. Pentru mine Majestatea Romei nu e o poveste, un lucru al istoriei. Eu prin ea exist. Din ea se trag și meditațiile și experiențele mele. De aceea, când ochii mei constată ruina, când mâinile mele sunt împuse de spini, când erburi înalte mă întâmpină, când sub pașii mei se sbate șarpele, șopârla și broasca răioasă, nu pot să nu plâng, să nu plâng cu amar.

CESARE. Fii liniștit, messer Pomponius. Lucreziile pe care le plângi merită, e drept, multe lacrimi. Dar nu așa de fierbinti. S'au scurs atâtea secole!

UMANISTUL. Atâtea secole monsignore! Secole de barbarie, secole cari n'au plâns! Pentru cei de atunci, Roma era o carieră, un loc unde se află marmoră. Ei dărmău temple, și din pietrele lor durau biserici, catedrale, elucubrații gotice. O ignoranții, o păcătoșii, o nebunii!

CESARE. Poate că aveau dreptate messer Pomponius: Ei împlineau opera morții, desăvârșeau opera morții. Corbii n'au dreptate când se abat pe un cadavru?

UMANISTUL. Dreptate! Ai spus dreptate! Cei cari surpă Roma au dreptate. (Fierbând). Cer, iertare luminăției tale, eu turbez! In aceste ruine e altceva decât piatră, altceva decât piatră și moloz!

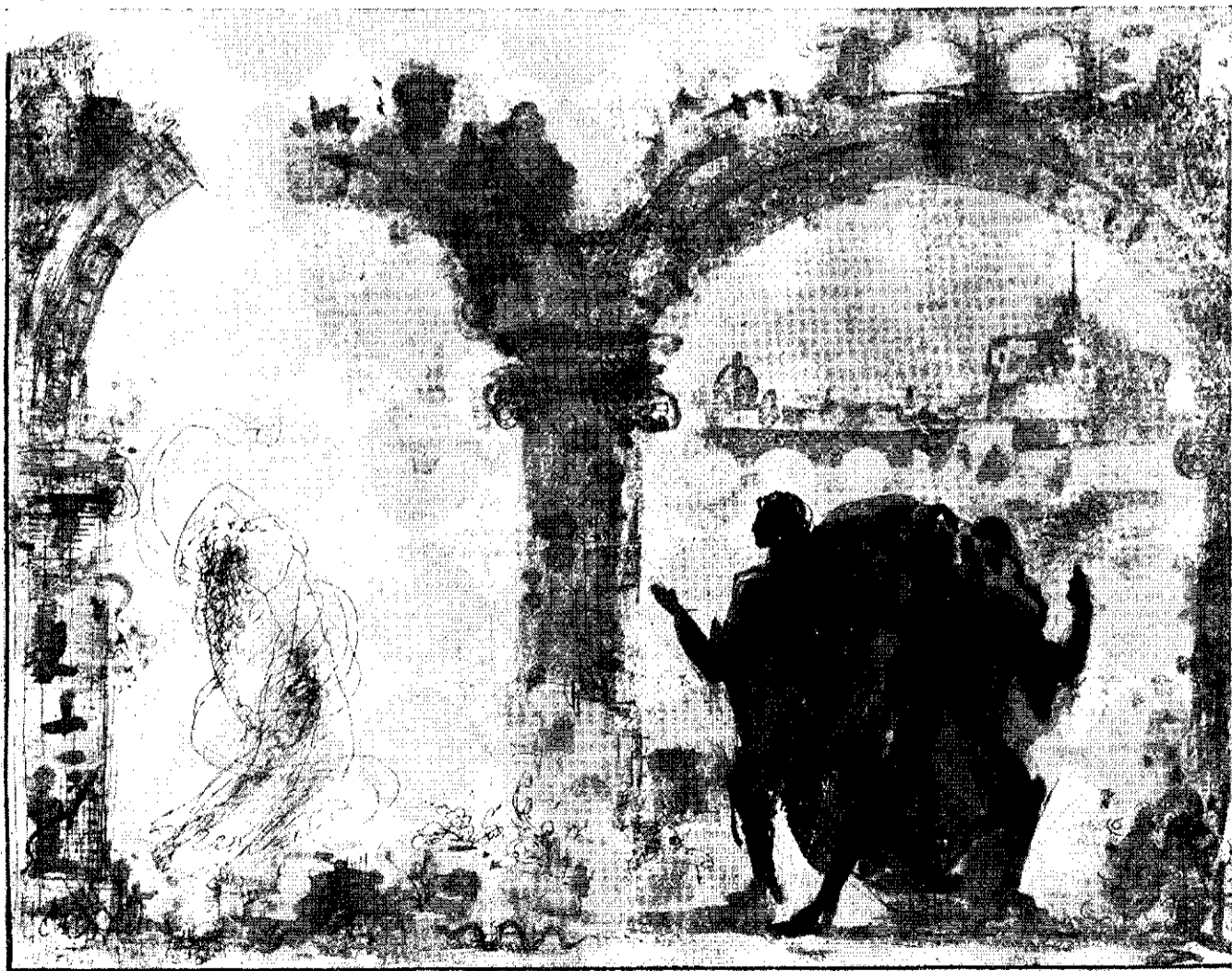
CESARE. E majestatea Romei de bună seamă.

UMANISTUL. Majestatea Romei monsignore.

CESARE. Eu abia mai disting Roma sub ruine. Ceea ce admir aici, ceea ce mi se impune aici, e opera morții.

UMANISTUL. Zei nemuritori! (Pauză). O liniște nespusă, pură ca un arpeggiu, un acord indefinit. Poate pasul lunii printre erburi).

CESARE. Opera morții nu este ea, la urma urmei, o aprigă, o frenetică viață? UMANISTUL (încet, a durere): Nu, nu. CESARE. Ba da, messer Pomponius, ba da. Ruinele acestea, frumusețea lor sălbatică — nu vezi — sunt cucerite de fior, animate de spirit. Ce lucrare s'a făcut aici. Termele au dispărut. Un munte s'a ivit în locul lor, încercat de erburi, de stânci, un munte lunar, apocaliptic. Nu admiri messer Pomponius, atâta libertate, atâta fantazie în opera morții?

Evocare

Eu nu construiesc Roma din iluzii deșarte, ci din mărturii eterne. Roma este ceea ce spun cărțile!

CESARE. Cărțile! Frumoase sunt cărțile. Îmi place nespus să le alint, să le contempļu, dar n'aș putea scoate nici o iluzie din ele. O carte e un giuvaer, lucru de mână de meșter. Frumusețea gravurilor, grația literelor, toate acestea sunt o desfătare, o desfătare imediată.

Dar ce zici, messer Pomponius, de invenția dela Mayenta? Cartea imprimată în serie — auzi prostie! — cartea mecanică, demnă de sclavi. Un exemplu de prost gust, o insultă adusă frumuseții, o insultă care nu va prinde! Pe legea mea, mi-ar fi rușine să ating o asemenea carte!

UMANISTUL. Monsignore nu-ți dai seama. Nu vezi ce desvoltare poate lua cultura. Cartea nu va fi un obiect de lux.

cu istoria? Cu tot ce s'a petrecut în istorie dela Teodosiu până azi? O mie de ani de istorie?

UMANISTUL. Îi anulăm. Îl ștergem de pe fața lumii.

CESARE. (pe care propria lui ironie a început să-l obosească). Nu putem uita messer Pomponius. Tot ce se întâmplă ne modifică. Suntem făcuți de timp, ca o piatră de valuri. Nici florile nu uită. Ele transmit din an în an impresia unei primăveri fecunde, a unei veri secetotoase, a mâinii care le-a iubit. Nu uităm nimic, niciodată. Când memoria limpede a dispărut, o modificare persistă. Profilul anilor e gravat în noi.

UMANISTUL. Dar cei o mie de ani cari au trecut, au fost ani de suferință, de ignoranță, de rușine.

CESARE. Cei o mie de ani n'au suferit

mirată, aproape un copil. Se distinge făptura ei fluidă, părul transparent, unduios, mâinile de iocană. E a ceea ce portretul pictat de Pinturicchio, în fresca dela Vatican. Afară de costum care la lună pare alb și ale cărui linii pot evoca statuia. Se deșteaptă de abinelea. Cesare! Tu! Te credem omul din lună, continuăm un vis. Ce durere! Tot tu.

CESARE. Singură... la miezul nopții... în acest loc sinistru.

LUCREZZIA. Am venit aici ca să pot plânge... să pot plânge liniștită. (Se înneacă în plâns).

UMANISTUL. Pe ruinele Romei, gloria Romei. Ce nobilă jale!

CESARE. (oficios). Am uitat să vă fac cunoștința. Înțeleptul acesta este messer Pomponius, ilustrul Magister Pomponius a cărui faimă a străbătut Alpii.

Geo Zlotescu

FRĂSINEI

De dimineață, starețul Silvestru și-a potrivit dăşagii la mijloc, s'a închinat din şea şi, în bustru, a pogorit de vale, la mitoc.

Ci fratele Ion, tânjind sub nuc, l-a tremurat în lacrima privirii pân' s'a tot dus, urmat ca un haiduc de câinele lăşos al mănăstirii.

Caprele pasc, cucernic, iarba vie... Ion, pe brânci, își mângâie uşor tutele bălane din bărbie şi pleacă geană şi oftează dor.

Se'nfundă'n vale drumul spre mitoc. O fi, de-acuma, starețul departe, o fi ajuns la târg, la iarmaroc, — cum a văzut şi fratele n'tr'o carte —

cu vite şi streini gătiţi nemţeşte şi cu neguţatori şi cu dughene... Oftează iar, şi-o umbră albăstreşte şi-i cade, fluturată, peste gene.

şi sue 'necet cărarea haiducească, în timp ce-şi varsă stelele fântăna, iar luna se dă jos, călugărească, să mi-o atingă starețul, cu mâna.

De patru ani n'a pogorit mai jos de piatra cea scrisă'n slovă rece cu blăstem greu: să viermuiască'n os glezna muierei ce cutează-a trece.

Şi la muiere cugetă Ion, şi o urăşte, c'o urăsc şi ei şi iconomu — Antim şi Simion şi cuviosu-eclesiarh Andrei...

Dar dorul după târg flutură geană şi merge după stareţ cu îndemn, ca'n vis îl vede: sfânt plecat din strană, cum târgueşte smirnă şi-untdelemn

şi cum se'ntoarce, legănat, din zare, pe drumul mănăstirii singuratec, sub patrafirul cu mărgăritare al serii, pe căluţul gânduratec...

Ion surăde. Şi'n surăsul lui părinteul Silvestru lin se pierde sub ramuri tătăiate de căţui, dus ca un mag de un luceafăr verde,

RADU GYR

SĂPTĂMÂNA MUZICALĂ

Debutul la noi al violoncelistului italian Antonio Janigro a început în concertul simfonic al lui Egizio Massini, o re-

Purtător al unui mănunchiu de înşuşiri muzicale de preţ, Antonio Janigro a ştiut să asocieze timpuriu unei înzestrări fericite tot tălcul unei discipline de gândire muzicală adaptată violoncelului cu luminos discernământ. În chipul acesta, încântarea pornită din glasul viu şi fraged al violoncelului său se uneşte cu bucuria estetică de a auzi o frază inteligentă, un accent care nu-şi greşeşte locul, un vibrato bine distribuit, structura ideilor judicios scrutată, chibzuită şi explicată sonor. Această contopire a farmecului spontan al strunilor, mângâios cântate, cu aportul permanent al bunului simţ artistic, al ştiinţei de a spune muzică, după toate legile ei, asigură lui Janigro, mijloace superioare de interpret, a căror firească amplificare viitoare îi va obţine, în rândul violonceliştilor de seamă ai lumii, un loc sigur.

Concertul de Vivaldi-Daudelot a adus prima dovadă, stilistic, expresiv şi tehnic. Concertul de Saint-Saëns le-a extins asupra mijloacelor moderne ale violoncelului, deschizând şi lirismului delicat al interpretului, noui făgaşuri.

D. Egizio Massini a condus în restul programului poemul simfonic Stenka Rozine, de Glazunov, compoziţie de solidă şi îndemănatească cunoştinţă de tratare orchestrală a efectelor, dar într'un gen care o indică mai mult pentru concerte populare.

Simfonia în mi bemol major de Igor Strawinsky, sfârşit de concert, nu poartă, în afară de semnătura autorului, alte indicii precise de paternitate compozitorială.

În romantismul germanizat al câtorva din compozitorii ruşi ai vremii (simfonia datează de mai bine de trei zeci de ani) sau sub influenţa directă a lui Schumann sau Wagner, Strawinsky află o bază de inspiraţie, în forme orchestrale destul de viguroase şi de incisive, dar care nu aduc aproape nimic nou sau individualizat.

D. Massini a condus orchestra cu promptitudine de ritmare şi susţinută energie.

Concertul corului englez „Fleet Street“

Manifestările corale au căpătat, la noi, o însemnată îmbucurătoare. Câteva mari formaţii ne fac în ţară şi unele chiar peste hotare, o deosebită cinştă.

Astfel sunt admirabilul cor „Carmen“, în care ordinea deoparte, entuziasmul pe de altă parte, dau excelenţelor glasuri componente cele două elemente capitale bunului mers muzi-

cal al unui ansamblu coral; „România“, fuziune de voci alese, strunite cu fină pricepere, „Cântul nostru“, „Corul învăţătorilor români“.

Toate pot fi însă considerate drept mari orchestre simfonice vocale.

ANTONIO JANIGRO

Din Anglia ne-a venit un cor de altă categorie, ce poate fi apropiat, prin contribuţia numerică mult mai redusă a membrilor săi, de o orchestră de cameră.

Un cor în special făcut să pătrundă

în intimitismul, în ţesătura lăuntrică, prin interpretări mai alambicate, mai minuţioase.

A fost corul „Fleet Street“ din Londra, compus numai din trei duzini de executaţi, amănunţit educaţi pentru a reda cele mai subtile cuprinsuri expresive şi efecte de paletă ale muzicii corale engleze, dovedite în concertul dat, din cele mai interesante.

Emisiunea vocală a tuturor e atât de omogenă, atât de netezită, încât emană ca un singur glas, ca o singură adiere de sunet Nuanţarea, transparenţa tonului, dicţiunea, sublinierile elocvente ale gândului poetic şi muzical din fiecare compoziţie, coloritul în felurite chipuri evocator al execuţiilor, le permite impresionante tălmăciri artistice.

Susur de ape, dăngănit de clopote, svon departe de trâmbiţe, își găsesc ecou onomatopeic uimitor în combinaţiile de timbre ce-şi creează corul „Fleet Street“, care, tot atât de fidel, adânceşte şi atmosfera sufletească a fiecărui cântec, realizând-o în chipul cel mai sugestiv.

D. T. B. Lawrence, dirijează corul fără nici un gest de prisos, obţinând rarele rezultate arătate, cu cea mai desăvârşită simplitate. Meritele d-sale de educator coral sunt excepţionale.

ROMEO ALEXANDRESCU

Note pe marginea unei comemorări

La 24 Iulie 1937 s'au împlinit 30 de ani dela moartea marelui nostru meşter Nicolae Grigorescu. Afară de d-nii C. Fântăneru, Radu Sterescu şi M. Niculescu cari au publicat în acea zi în „Universul“ o pagină întreagă de amintiri şi momente inedite din frumoasa existenţa a „meşterului de la Câmpina“ şi de o altă pagină închinată, tot în „Universul“ de d. Adrian Maniu, faptul pare să nu fi trezit mai nimănuşi iniţiativa unei comemorări demne de el. Cu toată această ingratiitudine, lui Grigorescu îi datorăm mult dacă nu tot. Luchian, Andreescu, nu ar fi existat fără învăţăturile şi ajutorul lui. Prin el pictura românească a primit influenţa binefăcătoare pentru acea vreme a apusului, el a ridicat nivelul nostru la cel european. Când a avut mijloace să plece în Franţa, nu s'a dus ca alţii în atelierul unui pictor „istoric“ nici nu s'a plecat disciplinei de pe atunci sterpe a Saloanelor, pândind medalii şi recompense, ci s'a dus la Barbizon şi Fontainebleau, în mijlocul naturii, alături de cei mai revoluţionari dintre artiştii din vremea lui.

Mai puţin înzestrat, cu mai puţină sinceritate şi drag de pictură, s'ar fi multumit cu succese „oficiale“ şi ar fi venit în tară încercat de medalii de aur argint şi alte metale, să ocupe un post de director al Şcolii de Arte Frumoase...

Soctul gloriei lui Grigorescu a început să fie ros copios şi pe îndelete de pe vremea cinicului Bogdan Piteşti. Din ignoranţă, din snobism stupid, era contestat tocmai în numele celor care veneau după el şi care la rândul lor luptau pe baricadele pe care bătrânul le cunoscuse şi el destul de bine. Azi, „cunoscătorii“, criticii improvizati, vor să-l întunece pe Grigorescu cu strălucirea lui Andreescu sau Luchian şi pentru aceasta, toate sunt bune: dela anecdota de almanah până la comparaţii copulăreşti.

Mi-aduc aminte de un pasaj dintr'un articol politic al lui Const. Mille, pasaj care m'a isbit prin aparenţa lui de adevăr: „Cine mai poate sta la indoială între ţărânuşii pudraţi cu roz ai lui Grigorescu şi ţărâni cu mâinile crăpate, arşi de soare ai lui Rescu?“

E uşor de văzut, cât de sclav ideilor sale socialiste era Mille dacă le pune a în judecarea operelor de artă. Azi, pricepuţi de tot soiul, îl neagă complet. E o caracteristică a practicantilor locului comun de a măsura, ca Procut, cu o singură unitate, cele mai diverse temperamente. Doamne, lumea nu se schimbă de loc!.. Şi azi, unui pictor cu excelenţe însuşi de analiză, de sobrietate i se reproşează lipsa de abandon iar altul, cu temperament romantic,

CRONICA PLASTICA

Sala Dalles: ADAM BALŢATU
Sala Mozart: ARAMOV

D. Adam Bălţatu se prezintă la sala Dalles printr'o expoziţie ce denotă o desăvârşire în evoluţia d-sale artistică. Credem că pânzele din această expoziţie reprezintă plenitudinea de exprimare plastică la care tindea arta d-sale şi la care a ajuns.

Personalitatea d-lui Bălţatu s'a precizat într'o gamă plastică foarte caracteristică ce armonizează acorduri de verde şi cenuşiu.

Ni se par demne de atenţie peisajele din cari emană o atmosferă de singurateţe, de melancolie şi de pustiu.

Cerul, cenuşiu în mai toate pânzele, dă o lumină de inserări de toamnă. Menţionăm două pânze ce reprezintă acelaş motiv: — un remorcher pe Dunăre — într'o gamă de verde, realizate cu multă subtilitate.

Peisajele urbane de străzi pustii, sau vederile de perspectivă, presărate de copaci dsfrunziţi, sunt impregnate de aceeaşi atmosferă de pustiu, ce aminteşte de literatura lui Cehov.

Naturile moarte, în cari culoarea e mai variată, dau o notă intimă. Menţionăm o pânză în care, pe un fond cenuşiu, străluceşte o cană de alamă de mare efect pictural, — înconjurată de nişte mere, a căror culoare galbenă acompaniază muzical culoarea alamei.

O altă natură moartă tot cu mere pe fond cenuşiu, e foarte reuşită ca efect plastic.

Arta d-lui Bălţatu e personală, şi, repetăm, în expoziţia de care vorbim, ne pare a atinge maturitatea.

D. Aramov ne înfăţişează în expoziţia sa din sala Mozart, o artă semnificativă pentru problemele plastice actuale în raport cu dezechilibrul universal pe

Arta d-lui Aramov, de o putem numi așa, e un produs al acestui dezechilibru universal, caracterizându-se printr'o viziune halucinantă. Recunoaştem în ea stigmatul expresionismului, supralismului şi alor curente isvorite din haosul vieţii moderne, haos ce stăpâneşte arta d-lui Aramov, o artă cosmopolită, ce se apropie de mişcarea reprezentată în Franţa de către Soutine, Pascin, Marc Chagall şi ceilalţi artiştii ai şcolii se-

mieste. În pânzele d-lui Aramov se cristallizează acea nelinişte, nesiguranţă, rezultată din condiţiile vieţii moderne cari din ciocnirile şi contradicţiile lor dau atâtea experienţe tragice.

E vorba aşadar de altceva decât de arta care este o prelungine a celei dinainte de război, preocupată exclusiv de efectele plastice pure, de raporturile armonice, muzicale de tonalităţi. E vorba de o artă tipic post-belică, în care, independent de preocupările estetice pure se manifestă o tendinţă psihologistică. Nu mai e vorba de o artă care să intre în prevederile lui Sérulsiier, discipolul entusiast al lui Gauguin şi teoreticianul şcolii acestuia dela Pont-Aven, care spunea: „Să ne amintim că un tablou, înainte de a fi un cal de bătaie, o femeie goală sau o anecdotă oarecare, este în primul rând o suprafaţă plană acoperită de culori dispuse într'o anumită ordine“. Avem de a face cu o artă care este expresia unei exasperări, o izbucnire vibrantă a unei aspiraţii mistice, în căutare zadar-

nică a unui misticism în care să se refugieze, căzând descurajată într'un cinism amar ce se exprimă simbolic în pânze ca de pildă una intitulată „Madonă veac XX“: o femeie ce-şi strânge copiii la sânul secăt, cu o privire disperată, în mijlocul unor imense clădiri moderne. Altă pânză, tot atât de simbolic intitulată „Răstignire“: într'un interior sărac, un proletar asaitat de familia infometată, în lumina opacă a unei lămpi de petrol, atinge o tensiune de desperare în atitudine şi în ritmul scenei.

Câteva portrete în cari chipuri caricaturale cu expresii chinute apar dintr'o păclă nebuloasă acompaniază în game minore această tendinţă vizionară.

Corectivul acestei aspiraţii tumultuoase apare într'un cinism acrit şi sceptic care își găseşte în abandonarea idealismului şi în revenirea la aspiraţii terestre un ultim refugiu. Expresia acestei atitudini sunt pânzele de nud, cari în tonuri sumbre de brun amintesc prin cruditatea lor acidă de Félicien Rops sau Toulouse-Lautrec.

Tot în sfera resemnării cinice şi sceptice se integrează o vedere de port în care pe primul plan domină tabloul un proletar cu o expresie acrită, meste-când în colţul gurii un „chiştoc“ de ţigară. În aordurile de albastru de Prusia şi albastru ultramarin, această pânză este şi ea mai apropiată de realizări de plasticism.

Expoziţia d-lui Aramov este interesantă din punct de vedere al problemelor actuale de plastică, punându-ne în faţă o serie de realităţi dureroase ale artei moderne, odată cu problema exprimării lor.

AL. PALEOLOGU

DIBUIRI

Doamne, cine mă chiamă în dimineţile fluturate ca o năframă? Cine mă strigă când nămieţile sar albe din verigă, şi cine mă 'mbie să mă iau de mină cu serile de melancolie?

Cine m'ascultă de-mi torc nopţile tăcere atât de multă? Cine mă vede şi frământul palmelor arse nu mi-l crede? Cine mă iscodeşte de-l simt în preajmă stringindu-mă ca n'tr'un cleşte?

Cărarea?
Depărtarea?
Vântul?
Gândul?
Valul?
Ori darul?

Nu mă n'ţeleg şi totuşi pânza zilelor negre mi-o dreg; şi mă adun din fiecare depărtare de străbun şi mă chem din fiecare încătuşare de blestem?

Cine mă chiamă Doamne?
Cine mă tot strigă?
Cine mă 'mbie?
Cine mă ascultă?
Cine mă vede?
Cine mă iscodeşte?

Cărările?
Depărtările?
Vânturile?
Gândurile?
Valurile?
Darurile?
Cine mă ridică şi mă scoboară, Doamne, de parcă trăiesc soarta frunzelor din toamnă?...
DAN BALTEANU

Paul Miracovici

RULETA

NUVELĂ FANTASTICĂ

de SIMION STOLNICU

Imi alesesem în vara aceea o stațiune climaterică de un renume proaspăt și indoelnic, dar foarte potrivit cu restricțiunile pungii mele, într-o regiune a Carpaților cu aspect medieval. Localnicii, țărani, nu păreau deloc neliniștiți de faptul că piatra roasă de ape luase, în jurul lor, formele acelea anarhice de fortărețe și castele svelte. Pe de altă parte, în mintea lor sănătoasă, orice vizitator venea aici pentru a spori veniturile comunei ceea ce, în fond, era mai logic decât să vină pentru a vedea ciudățeniile naturii. În consecință, starea edilitară a satului dinapoi fațadei se afla sub orice nivel; prin „fațadă” vreau să spun gara modernă în care se opreau expressele și unde, ca un paradox, sta scris pe o tăbliță „558 m. deasupra nivelului mării”. Cu toate acestea, negustorii și proprietarii unor mizere hoteluri obișnuiau a plăti ziarelor o reclamă revoltător de mincinoasă care se termina cu leit-motivul... „ți-e mai mare dragul să-i vezi pe bieții vizitatori cu mijloace modeste plecând, la sfârșitul curei de aer, cu bronșitele vindecate și obrajii bucălați... Da, lucrul trebuie să fi fost posibil acelora cari veneau cu buzunarul destul de tixit pentru a mulțumi lăcomia chipeșilor țărani cari se treziseră stăpâni pe o „mină de ozon” până mai ieri alaltăieri necunoscută. În urma unei asemenea bucurii, nedesmeticiți, înclinau mai mult spre jaf și îmbogățire rapidă — cum era firesc — decât spre o chibzuită atragere a musafirilor. Dar asta nu era cel mai grav neajuns al proaspetei mine de ozon. El putea fi îndreptat cu timpul ceea ce se poate verifica, astăzi, în surășul ospitalier al sutelor de căsuțe cu pâlmar muntenească, nou înjghebate. Jucăriile acestea par să îmblânzească nu numai orice critică, dar până și semețiile gotice ale munților calcaroși.

Alt pericol mult mai însemnat — fiind permanent — pândea pe tot vizitatorul, fără excepția celui cu fonduri grase.

Comuna se învecina cu un minuscul oraș climateric, situat la o altitudine mai mare, unde funcționa unul dintre cele mai prădalnice cazinouri pe care le cunoaște Europa. Rari erau acei veniți să se întrezeze, la o depărtare numai de câțiva kilometri de năvășul orașel, cari să nu-l viziteze cât de des. O făceau, bine înțeles, nu mânați de gândul să admire într'insul o celebră colecție a unui vechiu pictor balcanic, dar pentru a-și încerca, fie numai cu o sută-două de lei, norocul la ruleta. Abia la urmă, plecând în puterea nopții, cu punga deșartă, să prindă întâiul tren, regretau, în mirosul dojenitor al rășinei că au pierdut o zi de excursie prin puritățile brazilor magnifici. Iși promisese să vină odată și pentru hatărul naturii, de o prospețime fără pereche. Nimerau însă, înainte de a cunoaște bine soarele orașelului, tot în fața zămbetului indulgent al garderobierului de cazino, singurul din personal care încasează o taxă cinstită.

Și eu l-am cunoscut pe amabilul garderobier; și eu de rușinea lui am căutat la ieșire să mă îmbrac simulând prestața și optimismul câștigătorului; și mie ochii lui mi-au iertat asemenea prefăcătorie la care mă obliga conștiința socială. Odată cu atâția alții, am avut, așa dar, prilejul de a cunoaște un veritabil filosof însărcinat cu îngratul oficiu de a face, cu bunăvoință, „cadavrele” să-și recunoască hainele din viață. Să-i dea fiecarei deșertăciune sa din cuier, unde a ținut-o cât a durat vârtejul visului de noroc, dorința de absolut, stupefiantă. Și dacă n'as fi fost acolo, dus de mania postavului verde, nu aș fi cunoscut o altă ființă extraordinară și anume pe Katerus. Altfel, poate nu

mi-ar fi trecut prin minte că un inger, surmenat desigur prin cer, își petrece vilégiatura în acelaș sat cu mine. Și mai cu seamă, nu m'aș fi îndrăgostit prosteste în pragul unei maturități contrariate de lipsa banilor albi.

...Pierdusem prudenta sumă luată cu mine, în atari împrejurări, și mă plimbam, cu un regret care-mi încliea limba, printre mesele verzi, tixite de o lume fascinată. Crupierii, mai puțin stilați decât aceia pe cari Sacha Guityry, cunosătorul vieții trișeurilor, i-a văzut la Monte-Carlo — însă în aceleași hai-

de; culoarea înrudită cu a propriilor ei ochi i-a adus fatalitate!

— „Cinci electric” a spus glasul ei limpede către crupierul obligat să schimbe monedele publicului în fise. Par'că s'a auzit șopotul apei din munții dați uitării în noaptea lunară de dincolo de pereții acestui verde iad. „Cinci electric” înscamnă cinci nasturi violeți pentru pontat. Ah, câte visuri „nababe” n'am legat, eu insumi, de aceste mize violete purtând, ca toate celelalte, imprimat pe revers „bun pentru 20, 100”, ș. a. m. d. Viața și vinovăția rela-

ne de ceremonie, aplicau lumii fine abia îngâmatele sentințe franțuzești ale jocului. Fără nici un rol, treceam, indiferent, printre acești fii sănătoși ai muntelui, silii, bineînțeleș de șomaj, să facă pe cioclii autodidacți. Nu mă mai interesa de este sau nu „șmecherie” în comedia asta, nici deviațiile roatei norocului, al căror straniu calcul a încreștit, zadarnic, fruntea multor conferențieri universitari dela matematici, atrași de aceeaș patimă.

Orchestra susură un tango; perechile cele mai afectate pe care numai undița viciului le poate scoate în văzul oricui, din străfundurile celei mai bogate și fanfaroane societăți, se mlădiau ușoare, fără a-mi stărni vre-o nostalgie. Urechile mi-erău ca de hârtie, fără simțire, ca ale tuturor „zaharisitorilor”.

Încercam, din lipsa unei alte trebi, să-mi dau iluzia că pot compătimi palida mulțime pe ai cărei grupajii se lăfăia călare, invizibilă, himera aurului.

...Iată de pildă, îmi spuneam, această fată a uitat cât este de frumoasă, că are nările desenate în arabescul fin al lui Ingres și ochii de azur cari trebuie să aline dorul tuturor necălătoriților pe mare!

Dânsa a terminat fisele verzi, rotun-

divă a fiselelor de cazino seamănă mult cu a femeilor care, la fel, smălțuesc o clipă în nuanțe de „electric”, verde, chocolate, albastru sau roșu, postavul iluziei noastre de toate zilele.

Peste puțin, domnișoara, iarăși în pagubă, a cerut unui tânăr palid din colțul mesei o fisă de o sută, pe care a schimbat-o în alte cinci electrice, culoarea nouă de care i s'a cramponat speranța.

— Liber, a țipat crupierul după oprirea roții frumoase. Manivela ei de alamă și toate diviziunile negre și roșii scânteiează de revoltate ce sunt că n'au putut îmbogăți pe niciun jucător de data asta, bila strecurându-se într-o știrbitură nenumărată... Domnișoara a pierdut deci, totul, încăodată, însă împreună cu toți partenerii. Grebla crupierului a ras, fără foșnet, de pe n'insul mesei, nasturii blestemăți, de toate culorile. Domnișoara a primit altă provizie de fise dela tânărul cel palid. A! dar, scrutându-l, nu era palid. Dimpotrivă, roșu, nefiresc de roșu. Și cu toate acestea avea unele reflexe de plumb.

Pofta de joc începuse, între timp, a mă îmboldi iarăși... Nu poate să fie hoție, îmi ziceam. Iată, recunosc în domnul acesta înalt, cu o figură spânatecă dar plină parcă de blândețea unui boer vechiu și domn creștin, pe un înalt demitar al poliției noastre. Joacă și el, ce mai vrei?!

Gândind astfel, simțeam că pașii mă poartă fără să vreau prin sală, în căutarea unui eventual creditor. Niciun cunoscut, niciun regret pe mâine. M'am reîntors, plictisit, la masa cu fata amatoare de „electric”, să observe dacă mai pierde. În adevăr, fisele ei sburau în neant, în timp ce tânărul, după asemănare fratele ei, câștiga uluitor. la colțul de masă. El era urit; deși fata avea în esență aceleași trăsături, peste ele părea să fi trecut o divină rețușare. Li-niile lui tindeau spre unghiu drept, către masivitate, însă lucrul părea mai mult o parodie.

A simțit că-l studiez și m'a privit cu niște ochi de rac prin ochelarii cu șnur așa de fix, încât mă cutremuram să nu mă considere „piază rea”.

În adevăr, începuse și dânsul să piardă ceva din vrafurile de fise care-i umflau buzunarele. Deodată se ridică, se îndreptă spre mine și îmfipse mâna dreaptă în buzunar. Eram stupefiat și gata să dispar în mulțime. Dar jucătorul nostru îmi puse cealaltă mână pe umăr: simții o strângere osoasă într'un mușchii dureros...

— Vrei să fii așa de bun și să-mi păstrezi fisele acestea câștigate? mi se

RUGACIUNE

Doamne!

Eu cred în Tine.

Cred,

Cum cred și'n vânt

În apă și'n pământ,

Și'n toate câte sânt

Spre lauda puterniciei Tale.

Cred,

Cum au crezut părinții mei

Plugarii-aceia simpli, greci,

Cu chipul ars, posac și clăpăug,

Mereu aduși peste-un corman de plug,

Mereu robiți de-al țarinei beșug.

Plugarii-aceia ce-au crescut pe câmp,
Cu gușterii, cu fluturii, cu viermii,
Cu ochii plini de-adâncurile vremii...

Eu cred în Tine Doamne.

Cred,

Cum cred în vânt,

În apă și pământ

Și'n toate câte sânt

Spre lauda puterniciei Tale.

D. CIUREZU

NORUL

Val fumuriu în mările crești,

Prin bolțile de-azur te 'nalți, te pierzi și crești.

Te poartă vântul: steag peste adâncuri,

Te 'mprăștie seninul mereu; în câte rânduri

Ești valul fumuriu și val ușor te pierzi,

Pământul doar cu trena de umbră îl desmierzi.

VLAICU BĂRNA

adresă el cu un glas domol, în contrast cu vigoasă-i figură. Inșă accentuă în așa fel cuvântul „câștigate” încât avui impresia că am în față pe un avar abject, dat fiind că privirea lui pătrunzătoare se pironi la această pronunțare, asupra chipului senin al domnișoarei.

Nu era în acea privire un sadic reproș care spunea: „Până când să-mi tot pierzi, fetițo, banii mei? Dacă ei se prezintă sub formă de fise colorate pe care-ți place să le-avșării hazardului, nu sunt mai puțin bani, banii mei!” Ochii azurii exprima un calm parc-se expert în scene de felul acesta. Omul însă nu-mi lăsă timp să reflectez și-mi turnă în pumni tot conținutul de fise al buzunarului său: o avere — și văzându-mi incurcătura adăogă: „Puteți să vă mai plimbați prin sală dacă vreți, nu vă rețin!” Drept să spun, nu eram flatat ci omeneste dezarmat de atâta încredere, cu atât mai mult dacă era vorba de un Harpagon trezit din morți. Evident, fata încetase de a mai juca... Încă odată prin urmare în viață, din lipsa prezenței de spirit am izbutit să par o canalie, unei făpturi îngerești!... Tânărul pierdu ultima miză ce o lăsase pe masă. Crezui firesc să-i torn în palmă câteva fise, cu socoteală, din ceea ce-mi încredințase. Bine, făcu dânsul, amabil, dar repetă: între timp vă puteți plimba la bunul plac.

Și grăbit de avertismentul crupierului „nimic nu mai cade domnilor” îmi întoarse spatele, lăsându-mă nu mai puțin uluit.

M'am plimbat atunci fumând nervos printre mese; din când în când umăram bogăția, în vileag, cu prestața, să nu fiu luat de lume drept un plimbăreț dintre cei scoși din luptă de nevoie. Atrăsei chiar privirile insistente, și pline de o grație moale ale câtorva eleganțe dragălașe. Boemul din mine degustă profund, farmecul nou al insinuărilor unor femei ușoare de o specie rarissimă și accesibilă numai protipendadei... O clipă firește mă gădila ispita să încerc la una dintre mesele vecine ceva din fisele norocoase pe care le aveam în păstrare. A fost, cum am spus, numai o clipă, urmată de o părere de rău ce de bună seamă va fi măgulit mândria tălului meu din mormânt, fiindcă în via-

credere a originalului anonim trebuia sau nu să mă flateze.

Mă simțeam în primul rând bucuros că nu avusesem a face cu un superstițios iritat de prezența mea lângă umărul său, așa cum mă temusem. La urma urmei îmi putuse da fisele în păstrare și dintr'un fel de loialitate automată care există între cei doritori să bruscșeze norocul.

...Fata devenise simplă spectatoare la roata hazardului, M'a ochit fără sfială și fără teamă că aș bănuie ceva din identitatea sa. Imi era milă de ea și nu eram departe de a descalfica, interior, pe deplin, gestul necunoscutului. Începu să mă bucur văzându-l cum pierde și cum tușeteșe enervat.

— Mai dă-mi din fise, îmi spuse cu un rânet care însemna „...dar pe unde dracu tot umbli?” Fui cât pe-aci să-i avșărî întregul depozit de celulin în obraz și nu știu ce respect mă rețin.

— Domnule își mai rămâne atât din sumă îi răspunsei eu, meschin și ostentativ ca și cum aș fi bănuie că n'urme avea să mă șicaneze la socoteală.

Dar atent nu la mine ci la joc, dânsul începu din nou să câștige.

— „Noi nu jucăm să ne-amurăm” îi scăpă.

Avea un mod stat de cinste de a rupe tăcerea, că nici crupierii nu slătea să-l asculte cu recele convenționalism profesional. Acesta, simțindu-și banca sărăcită începu chiar să-i arunce priviri de otravă și peste puțin vesti ceremonios ultima lovitură înainte de minutul suspendării jocului. Necunoscutul păru totuși un abil mânăuitor al soartei căci se mulțumi să pondeze, la sfârșit, o sumă infimă, pe când ceilalți parteneri își revărsară cu disperare, toate resursele pe chenarele mesei. — Zero! țipă funcționarul ruletei și mai palid, răzând cu lopoțica totul, plin de regretul diavolului căruia un suflet i-ar fi scăpat din sacul urzelilor savante. Apoi, oamenii lui Mamona începură să-și strângă uneltele. Ruleta încetă și se anunțară de către negri stentori în uniformă, alte jocuri, mai simandicoase, pentru târziul nopții.

Istovit, refuzai cu politețe invitația omului care mi se recomandă vag, de a-l însoți la mesele de „chemin de fer” și „baccara”. Acolo m'ar fi întrebunțat la acelaș oficiu, care până la urmă, desigur, putea să-mi facă un vrăjmaș gratuit dintr'o fecioară, lucru prea ridicul pentru un boem, deprins a iubit în taină. Părăsii vasta sală cu regret dar și cu bucurie, pipându-mi banii cari-mi rămăseseră pentru clasicul sandwich din restaurantul gării. Era o noapte fantastică deasupra zidirii hazardului, în ale cărei ferestre puternic luminate se mișcau umbre nervoase, independente de orice afecțiune în clipele acelea. Era o noapte mai densă și mai tare decât înșăși tirania intelectului.

Stelele căzătoare luncau fără foșnet, ca fisele avșărlite de crupierii cu poze acrobatiche.

Aerul rece din puterea nopții îmi re-proșa cu fiori timpul pe care nu l'închinase și munții înălțau spinării așa de înstreinate de meschinăria noctambulă de unde mă smulsesem, încât o pace generoasă picura în mine ca un preludeu al uitării. Atunci, îmi reamintii chipul de fată ai cărei ochi albaștri aduceau cu noaptea limpezită după cântători între buclele negre ale cerinilor. Este imposibil să nu o revăd, îmi ziceam. Patima jocului — după cum este singura salvare a patronilor când pierd, fiindcă îi readuce pe jucători cu toate averile câștigate — îmi doș și mie de astădată pateri de speranță. Măine mă voi reîntoarce cu rezerve noi la joc.

Sgribulit, fără să mai zăresc lumea din semiobscuritatea geroasă a peronului, îmi așteptam trenul. V-ni târziu, fluierând, cu pieptul de fontă gol, vagabondul neînfricat al plaurilor...

(Sfârșitul în numărul viitor)

DIN TRECUT

De câte ori mă întorc la casa părintească
De bucurie, parcă și iedera uită să crească.
Bătrânii din sat, flăcăii și fetele
Parcă își incing soarele odată cu betele.

Mă primesc și acum liliecii
Cu capetele pline de flori.
Ca și înainte pe câmpul îmbrăcat țărănește
Rochița păsăricii albă, culcă ninsori.
Imi ies toate în cale. Răchita verde
Cu coadele subțiri ca o domnișoară
Iși întinde parcă mâinile ca să mă desmerde
Drumurile îmi ies noui 'nainte, luna pe cărări goale
Ca o pasăre mare de aur mi se culcă obosită în poale.

De câte ori mă întorc vara 'n trecut
Imi vine toate amintirile să mi le sărut
Mă înconjoară toate, toți îmi întind mâna
Imi ies 'nainte și carul cu boi și țărâna
Numai tu minune cu luminile ochilor puri
Nu mai răsi din apă, nu mai eși din păduri
De câte ori te chem, de câte ori te strig, căutându-te noaptea
prin ploii
Imi trimiți ecoul, ca pe un corn de vânătoare, obosit, înapoi.

VIRGIL CARIANOPOLO

CARTEA FRANCEZA

MARGUERITE AUDOUX:
DOUCE LUMIÈRE

(roman, ed. Bernard Grasset, Paris)

Despre fauna extraordinară de bogată care populează miile de pagini ale *Comediei umane* a lui Balzac s'a spus cu drept cuvânt că ea face concurență stărilor civile. Cum însă, de atunci, afirmația a mai fost repetată și cu alte prilejuri, ajungând să îndeplinească astăzi și o funcțiune critică, ea este deseori folosită ca un criteriu de prețuire a poeziei epice. A spune despre un roman că personajii pe care le înfățișează „fac concurență stărilor civile” înseamnă a-i da un certificat de supremă valoare.

E un punct de vedere, firește, valabil ca atare, dar discutabil atunci când încearcă a stabili o demarcație prin discreditul arbitrar pe care-l aruncă asupra unei literaturi care poate avea și ale preocupări decât aceea de a-și justifica o stare civilă.

Dacă vom recunoaște însă prin această expresie semnului caracteristic „sau cum se spune „climatul” unei zone anumite din proza literară, folosul va fi, negreșit, altul. Ne va fi astfel îngăduit să arătăm însemnătatea artistică și valoarea de semnificație a unor plasmuri de roman, chiar dacă ele nu vor fi ajuns la maturitatea epică pe care o presupune calitatea de concurrent al stărilor civile.

Ultimul roman semnat de Marguerite Audoux — care e de astă dată, printre-o coincidență tristă, și cel din urmă, întrucât autoarea a murit cu puțină vreme înainte de publicarea lui — ne dă prilejul să exemplificăm într'un caz concret afirmațiunile mai sus enunțate.

Marguerite Audoux face parte din specia destul de răspândită a scriitorilor care-și dau toată măsura dela prima lor carte, ajungând să fie în scurtă vreme recunoscuți ca „autori ai unei singure cărți”, ai celei dintâi tomului.

Homo unius libri în literatură nu e atât scriitorul unei singure cărți, în strictul înțeles al cuvântului, cât acela care nemi a văd ceva nou de adăugat repetă ce spusese în prima lui carte, îndreptățind astfel mustarea subînțeleasă prin punerea cuvintelor între ghilemete, de a nu se fi oprit la timp. Numai că în privința oportunității acestei opriri, artistul e rareori de aceeași părere cu citorul. El nu scrie, așa cum nici nu pune condeiul de o parte — „după cererea generală”.

Marguerite Audoux a debutat în literatură, cu douăzeci și șapte de ani în urmă, publicând romanul — autobiografic prin material — *Marie-Claire*, însoțit de o prefață a lui Octave Mirbeau, scrisă cu același entuziasm generos căruia îi datorează foarte mult și notorietatea lui André Gide.

La prezentarea lui Mirbeau s'au adăugat curând aprecierile elogioase ale lui Charles-Louis Philippe și Alain-Fournier, țesând împrejurul numelui Margueritei Audoux aureola unei gloriei desigur stânenitoare pentru modestia sfielnică a celei care până atunci fusese „o cusătoreasă mereu bolnavă, foarte săracă, uneori fără pâine” — cum scria Mirbeau.

Abia după alți zece ani a publicat a doua carte *L'atelier de Marie-Claire*, continuarea primului roman, urmată la răstimpuri mai scurte, de *Le chaland de la reine*, *De la ville au moulin*, *La fiancée* și *Douce Lumière*, cea din urmă.

Cum era și firesc să se întâmple, semnificația de mesagiu excepțional și de unicitate pe care o aducea *Marie-Claire* în atmosfera literară a Parisului dela începutul acestui veac avea să fie slăbită prin noua orientare pe care trebuia să o ia literatura, în urma tragicele experiențe a războiului mondial.

Frăgezimea și simplitatea mișcătoare a tonului celei cărți, duioșia caldă și totuși de o discreție și siguranță a expresiei uimitoare pentru o operă care nu era rezultatul unei experiențe literare ci doar fructul spontan al unei firești inclinări către scris contrastau puternic cu preocupările de rafinament formal și de subtilitate ale unei literaturi amfigurice, lăncezitoare și ostenită de propria-i perfecțiune, saturată de simbolism și stoarsă de vlagă în urma excesivei cultivări a nuanței, în paguba substanței.

Despărțite printr'un răstimp de aproape treizeci de ani, *Marie-Claire* și *Douce Lumière* se aseamănă prin ușurința naturală și comunicativă a tonului povestirii care face unitatea interioară a întregii opere scrisă de Marguerite Audoux, și odată cu aceasta și cea mai temeinică îndreptărire artistică a ei.

Titlul romanului *Douce Lumière* este chiar numele eroinei și el sugerează deopotrivă, cu toată precizia dorită, timbrul ei sufletească și luminozitatea calmă, învăluitoare și blândă care plutește peste paginile cărții.

Ceea ce pare să fie material de experiență directă, autobiografică, se împletește aci împrejurul unui subiect care poate fi rezultatul închipuirii alimentate de reminiscențele unor lecturi romanțioase, din cale-afară de copilărești.

Douce Lumière e, în primele pagini ale cărții, o fetiță de șapte ani care se joacă singură într'o livadă, în tovarășia doar a cățelului 'Lou. Douce nu știe că mama ei a murit născând-o și că tatăl, neputându-i îndura pierderea, a urmat-o, înecându-se în eleșteul dintre brazii cari se zăresc din livadă.

De aceea bunicul ei nu-i vorbește niciodată, pentrucă vede în ea pricina morții singurului băiat pe care-l avea.

Intr'o zi, pe când era, ca de obicei, singură în livadă cu 'Lou, Douce vede sărind peste grilajul înalt ce o despărțea de viața celorlalți, pe acela care avea să-i fie de acum înainte tovarăș de joacă: Noël Barry, băiatul fermierului din satul apropiat.

Altă dată, neputându-se juca pe afară din cauza ploii, copiii cotrobăiesc prin casă: Noël în pod, Douce într'o odăie unde niciodată nu intrase până atunci și unde găsește un leagăn vechi și o fotografie prăfuită, cu chipurile unor tineri, a căror asemănare cu ea o face să înțeleagă că sunt ale părinților ei.

E cea dintâi mare descoperire a fetei. A doua este dragostea, pe care o cunoaște înainte de a fi cunoscut viața.

Douce n'are ochi decât pentru feeria dinlăuntrul ei. Nu vede răutatea dimprejur. Și nu se ferește. Odată, în brădetul de lângă eleștea, Luc, fratele mai mare al lui Noël încearcă s'o brutalizeze, dar e surprins de femeia care-l ținea sub teroarea geloziei. E învinovățită Douce, care nevrând să-i desvăluie lui Noël mărșavia fratelui, preferă să tacă. Niciodată nu va încerca să-i deschidă ochii. E atât de îngerește pură încât răutatea nu are asupra ei nicio putere, și neputându-și-o închipui, neputând deci lupta împotriva ei, primește suferința: nu resemnându-se dar ca pe ceva firesc, care i se cuvine.

„— I-așa cum spun, tu nu ești de pe lumea asta” — îi rostește fosta ei institutoare, cu o milă în care se amestecă și puțin dispreț la uimirea că fosta ei școlăriță, Eglantine Lumière, refuză să se apere.

Noël pleacă în Algeria unde, după câțiva ani se însoară.

Eglantine se duce la Paris, adâncindu-se tot mai mult în suferința ei care ajunge să-i fie curând singura îndreptățire la viață:

„Intinsă în pat, unde somnul nu vrea să vină, Eglantine, pentru întâia oară se revoltă împotriva lui Noël. Oare suferința asta care-i sfășie inima nu o să sfârșească odată? Nu. Știa că niciodată chinul ei nu se va sfârși.

Mai mult de zece ani au trecut de când se despărțiseră și suferința ei rămăsese întreagă.

Dinaintea unei atare certitudini gândul ei părăsi Franța și trecu marea, ca să facă această mustrare:

— Ah! Noël, ce ai făcut?

De n'ar fi fost Noël, altul ar fi venit la ea, cineva simplu și sărman care ar fi iubit-o și i-ar fi făcut copii. Ce-i trebuia ca să fie fericită? Un câine, o livadă, o casă veche aproape de un brădet foșnind la vânt și strălucind în soare. Fără îndoială că în toată lumea asta mai erau oameni de felul lui Jacques Hermon și Louis Pied Bot, dar a trebuit să fie Noël care să vină. Noël care intrase în casa ei pe furiș, ca un hoț și care, luându-i tot, a părăsit-o din cauza unei minciuni pe care nici nu se ostenise măcar s'o descopere și se dusese peste mări fără să-i pese de suferința unei fete pe care spunea că o iubește.

— Ah! Noël, ce ai făcut?

Și, redevenind temătoare în fața acestei suferințe de care nu se poate vindeca, Eglantine se întoarce la grădina ei de suferință, unde, prin potecile întunecoase și întortochiate, continuă să răătăcească fără odihnă.”

Iar dacă rareori, flecăreala și zburdalnicia unei camarade de lucru o fac „să uite să sufere” Eglantine se întoarce grăbită la „grădina ei de suferință”. Nimic nu o mai poate îndepărta dela ceea ce o absoarbe și tot ce se întâmplă alunecă pe lângă ea. Douce trăește claustrată în durerea ei ca într'o monadă.

Nu ași putea spune care e forma gurii sau culoarea ochilor Eglantinei Lumière dar pot afirma că, în lipsa unui relief și a unei stări civile bine definite, intuiția poetică a Margueritei Audoux o transfigurează dându-i o densitate sufletească, așa spune și o putere de prezență neobișnuite.

Mihai Niculescu

Din carnetul unui vânător miop

De n'ași fi miop cum sunt, desigur că nu s'ar găsi în toată țara, chiar în județul meu, un vânător care să se poată măsura cu mine.

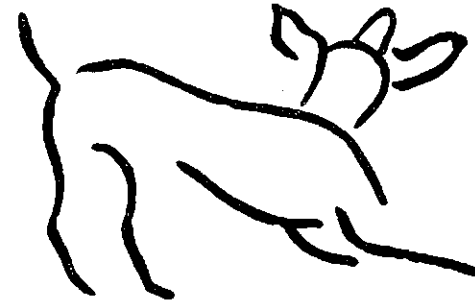
Deși sunt vânător cu renume și bine stabilit, nu mă bucur de nici cea mică stimă din partea tovarășilor mei de vânătoare.

Și asta numai din cauza miopei. Câte n'am suferit și cât nu sufăr de pe urma acestei infirmități! N'aveți ideie. Am ajuns un obiect de distracție, pentru toți cei cari au ocazia să mă vadă vânaud. Până și brânzoiu au ajuns să facă glume pe socoteala miopei mele!

Auziți. Să facă haz pentru că se întâmplă, câteodată, să trag cu pușca într'o cioață pe care am luat-o drept iepure!

De multe ori glumele și zeflemelele colegilor mei întrec orice margine. Atunci, mă supăr de tot. Și cu cât mă supăr mai tare, cu atât ei rād și mai mult de mine!

Intr'un rând, m'am jurat să nu mai merg la vânătoare cu acei domni rău

crescuți care nu sunt în stare să respecte mioopia mea!... Dar nu m'am putut ține de cuvânt căci pasiunea e mai mare decât chiar cel mai sfânt jurământ!

Ca să vă dați seama mai bine de neplăcerile la care am fost expus din cauza acestui mic defect ocular, vă rog să mi dați voie să vă povestesc câteva pățanii de-ale mele, vânătorești.

Chiar cu riscul de a vă face să petreceți pe socoteala poznelor mele, voi căuta să fiu sincer, adică să nu fiu vânător cel puțin în clipa când scriu această... spovedanie. Drept vă spun, simt nevoia să mă spovedesc și să mi ușurez inima, cu ușurința cu care aș descărca un foc în vânt!

Acum, vă rog să mă ascultați și să mă... compătimiți!

Intr'o dimineață de toamnă târzie, după o noapte de cumplită insomnie petrecută la un conac din inima Bărăganului, m'am urcat în căruța lui Vasile Dragnea, țaran din Șocariciu, și am eșit la câmp, după vânătoare de iepuri și de alte lighioane cu păr sau cu pene.

Ajunserăm în dreptul unei miriști de ovăz, cuprinsă între două lanuri de porumb... Fără să mă aștept, căruțașul își opri scurt calul, îmi făcu semn să tac și îmi arătă cu coada bicului în spre porumbul din dreapta:

— O vezi, domnule?

— Ce să văd? — Îmi holbai ochii sub sticla ochelarilor.

— Dropia... Uite bine... Nu-i nici la 20 de pași de marginea porumbului.

— Ești sigur, Vasile?

— Nu vorbi tare că o deștepti din somn...

Bucuros că doarme, mi-am șters bine ochelarii cam aburiiți, și după o mare efortare, am reușit să disting o mogâldeacă care, fără îndoială, trebuia să fie dropia.

Vasile Dragnea mă îndemnă:

— Dă-te jos și intră în porumb să nu te vadă cum-va sălbăticiunea...

Umbăl plecat, fără zgomet și când ajungi în dreptul ei, ești în margine... și trage...

Cu carabina de precizie în mână, gata de tras, am intrat în porumbul înalt și, încet-încet, strecurându-mă cu mare băgare de seamă ca nu cumva foșnetul frunzei uscate să deștepte dropia din somn, mi-am croit drumul spre locul cu pricina.

Când am chibzuit că trebuie să fi ajuns în dreptul vânatului, mă îndreptai spre „marginea porumbului. Mogâldeacea era tot la locul ei și cum era destul de aproape, mi s'a părut că mișcă. Repede, ca nu cum-va să sboare, am luat carabina la ochi și am tras două focuri, — unul după altul. De tunătura puștei n'avu alt efect decât să trezească dropia din somn. În loc să sboare cum era de așteptat, se ridică pe picior și o porni la fugă... spre mine. Eram gata să mă descarc încă un foc eu, dar mă oprii la timp, dându-mi seama, în clipa aceea, că dropia era o... oaie și încă o biată oaie șchioapă.

Am mulțumit lui Dumnezeu că m'a lăsat miop, că de nimeream oaia cu cele două focuri, ași fi avut pe conștiința mea moartea celui mai blând și nevinovat dobitoc de pe fața pământului.

Totuși nu m'am putut abține să nu l dojenesc pe căruțaș:

— Cu mine, glume de astea să nu mai faci!... Dacă împușcam oaia?

— Nu era nici-un păcat!... Că vezi, și carnea de oaie e bună la mâncat.

Peste o săptămână, am fost citat de judecătoria din Călărăși, ca acuzat.

Un cioban mă dăduse în judecată că i-am împușcat o oaie în picior.

Dacă în ziua procesului, un martor

nu dovedea că oaia era șchioapă din naștere, desigur că nu scăpam necondamnat.

De atunci, n'am mai îndrăznit să vănez pe terenurile oamenilor din Șocariciu.

Altă dată, mă aflam la o vânătoare de baltă. Golisem o cartușieră întreagă, trăgând după becaține și rațe sălbatic. Cum în ciorchinime dela geantă nu atârna nimic, mă întorceam trist în căutarea tovarășului meu, când deodată aud foșnind un pâlce de stof uscat. Tresar. În desime se strecura o dihană negricioasă. Mi-am zis: „Vidra” și cum mai aveam un cartuș în pușcă, am tras. Un schiolăit îndurerat, mă asigură că trăseseam în chiar cănele mele.

De unde să știu că bietul „Lord” care era alb ca zăpada, se tăvălise într'o băltoacă de unde eși negru ca un porc, din nămol.

Umblam astă toamnă, prin porumb, după potârniche. Cum n'aveam câine, nu dădusem de nici un cârd. Când să renunț la acest vânat rar, observ că la câți-va pași, înaintea mea, mișcă când în dreapta când în stânga, o lighioană cu blana roșcată.

— Aici mi te-ai ascuns cumtră vulpe! — mă bucurai peste măsură — Las'că te învăț eu să rozi porumbul oamenilor.

Fără altă socoteală, am dus pușca la ochi și am tras două focuri.

În clipa cea se ridică de jos, un gogemite țaran, cu un sac de fasole uscată în spinare.

Cam supărat, strigă la mine:

— Ce ești nebun, domnule, de tragi asupra oamenilor?

— Scuzați!... Am crezut că ești o vulpe — zisei, uitându-mă cu jind la căciula lui de piele de țap roșcat.

Iarăși, am mulțumit miopei mele, căci de nimeream în căciula cea de țap, apoi cu siguranță că omul, cu sacul de fasole în spate, nu se mai ridica de jos.

Mi-aduc aminte că odată eram la o vânătoare cu hăițași. Stam atent în linia de bătaie, dar nu vedeam nimic deși, socotind după focurile pe cari le trăgeau ceilalți vânători, iepurii trebuie să fi fășnit din toate părțile.

Atât tovarășul din dreapta cât și cel din stânga îmi făceau tot felul de semne și îmi strigau mereu: „păzea iepurile!”

Eu mă holbam desnădăjdut.

— Unde-i?... Unde-i?...

Plictisit, cel din dreapta strigă:

— În copac! În copac!

Când mă văzu uitându-mă pe sus, se porni pe un răs atât de batjocoritor,

încât într'un moment de furie, îmi veni să descarc arma în el. M'am stăpânit însă de frică să nu nimeresc cumva pe tovarășul din stânga.

Dela un timp sberetele și urletele amuțise. Semn că bătaiași se și apropiară de linia vânătorilor. Atunci, zării și eu ceva nelămurit mișcând în desimea tufelor. Cum sunt ager la ochi, am și aprins. La pocnetul puștei mele, răspunse un țipet omenesc. Am încremenit. Cei doi tovarăși alergicari într'acolo, înspăimântați. Îndoșiți din șale își croiră drum în desiz.

Îmi dădui seama, cu groază, că de data asta mioopia mă trădase: Lovisem în plin.

Fără să mă văd efectul loviturii, sării peste un șanț dela spatele liniei de bătaie și mă afundai în desime, hotărât să mă impușc, să pun capăt ironiilor și să nu mai simt rușinea de a mă prezenta în fața justiției, ca acuzat „de crimă din imprudență”.

Găsind locul cu un decor potrivit pentru săvârșirea unui act atât de tragic, mă rezamai de trunchiul cu coaja aspră al unui stejar bătrân. Nu'mi pot

aminti cum am îndreptat țeava puștei spre tîmplă și nici nu pot să mi dau seama cum am apăsat degetul pe trăgaci. Atata știu că odată cu pocnetul puștei, mi-a sărit pălăria din cap.

Rămăsei ca paralizat, cu o nelămurită îndoială dacă eram încă viu ori mort. Numai atunci când glasuri prietenoase mă înconjurară, mi-am venit în fire. Fețele, la început imunecate, se înseninară.

M'am aplecat și liniștit mi-am luat pălăria de jos. O margine era ferfinită de alce.

Înduioșat eu singur de primejdia prin care trecusem, am adresat o rugă fierbinte dar scurtă bunului Dumnezeu că m'a făcut miop. Dacă tîmpla ar fi fost deasupra pălăriei și nu de sub, desigur că nu mai aveam ocazia să aflu că am încercat să mă sinucid, pentrucă un alic din pușca mea a zgâriat puțin urechea unui hăițaș.

Dar să nu vă închipuiți cumva că din cauza atător pățanii, m'am lăsat de vânătoare.

Abia aștept să înceapă vânătorearea sitarilor. Poate voi avea și eu norocul, cu toată mioopia mea, să împușc o... gaită.

Al. Cazaban

LITERATURA VECHĂ
LITERATURA NOUĂ

Literatura este și la noi, ca pretutindeni, una și aceeași. O combinație de mărunțisuri și gesturi, un aglomerat de fapte sau vieți romantate, folklorul, cântecul popular, toate la un loc, cu o simpatie tendință de desghiocare, de lămurire a misterului care le-a dat ființă.

Despre literatură nu trebuie să te întrebă dacă este utilă sau nu este. Pentrucă este sau nu utilă după cum îndivizii sunt sau nu sunt utili. Sau după cum elementele, soarele și ploaia pot fi, sau nu pot fi utile.

Și dacă la un moment oarecare ne trezim luptând pentru ea, asta este foarte semnificativ și trebuie să punem umărul și inima.

Literatura este unica posibilitate de prezentare, de înfățișare a virtuților unui popor. Este un lux, un lux pe care nu știm de ce nu l-am face și noi cu mai multă atenție, cu mai adâncă gândire, cu mai măreț pompă.

Mai ales atunci când avem cu ce și când avem pentruce o face.

Numai cu 6 luni înainte, poate nu puteam discuta în condițiile de astăzi. Era aproape ridicol să ieși pe teren, să militezi pentru literatură. Nu mai înțelegeam să se întrebăm ce e aceea... literatură. Astăzi — se vede treaba că pe undeva s'a întâmplat vre'o așezare — o putem face. Și încă împăcat și cu mai mari îndatoriri.

Un lucru nou deci. Un lucru de mare răspundere.

Dar, vedeți, asta nu se petrece decât la noi.

În Franța, de pildă, trăește cu aceeași intensitate opera lui Victor Hugo, sau se menține ironia unei fabule de La Fontaine, lângă poezia lui Cocteau și traducerea poeziilor lui Eminescu.

Literatură franceză dinainte și după războiu, precum și cea de astăzi își păstrează o tradiție precisă. De ce? Pentrucă în Franța nu s'a schimbat nimic. Altcum stau la noi lucrurile. Și de aceea se cuvine toată atenția. Care este deosebirea între literatură noastră veche și cea nouă?

Literatura veche (fără îndoială grozav de actuală) este mai teistă. Determinată de momentul social și istoric vâdea o acută acțiune de căutare, de închegare a formelor.

Literatură nouă își găsește astăzi drumul către desăvârșire. Cum? Realizând, adâncind și împodobind elementele din

rădăcină ale celor 100 de ani trecuți. Dar nu numai atâți; ci creind noi probleme și noi oameni. Deci meritul de căpetenie constă nu atât în faptul continuării unei tradiții; constă în determinarea unui sens de trăire și luptă. Din luptă ridicându-se noul drumuri și îndemnuri de bază.

Pentrucă literatură nu este, după cum s'a crezut și după cum greșit continuă să se creadă, un mijloc de odihnă intelectuală. Ci este o mărturisire directă a unor potente și virtuți pe cari le talmăcești și le răstălmăcești, recunoscându-le astfel.

Modernismul câtorva ani de zăpăceală n'a consumat nimic. A fost pur și simplu o experiență care a ratat pe de-a-ntregul, pe spinarea aventurierilor. A fost însă — drept — un timp de impledecare. Dar numai atât.

Astăzi ne întâlnim din nou necopleșiți de însemnătatea ce o reprezintă, pe baricada de luptă pentru promovarea unei literaturi sănătoase, cuprinzătoare a tot ce este românesc.

Aururile biruinței acesteia se arată paralel cu aururile și drumul biruinței celei mari pe care o căutăm.

Gabriel Bălănescu

Luni 28 Februarie, între orele 6-7, d. prof. C. Rădulescu Motru va ține la Fundația Dalles o conferință cu subiectul: „Filozofia întâmplării”.

Este prima conferință din ciclul „Întâmplarea în descoperirile științifice”, ținut sub auspiciile „Universității liberă”.

În ciclul „Balzac”, organizat tot de versitatea liberă, d. Dupront va vorbi despre viața marelui romancier.

Asupra vieții și operei lui Balzac vor conferența în ordine d-nii: prof. M. Ralea, prof. Șerban Cioculescu, Mircea Eliade, T. Vianu și Ion Marin Sadoveanu.

CRONICA DRAMATICĂ

de CICERONE THEODORESCU

Lucruri despre — și oameni din — teatrul românesc

S'ar conveni, după obicei, să referim astăzi cetitorilor noștri, asupra premiei săptămânii: „Două duzini de trandafiri”, comedie în trei acte de Aldo Benedetti și I. I. I. (...), dela teatrul Modern.

Se vede totuși că am pierdut exercițiul premierelor teatrale, de când — smulși altor griji și inderetniciri — pe aceasta n'o mai avurăm decât la voia capriciului nostru și a întâmplării.

SPRE LUMINA DE CAȘCAVAL AURIU A RAMPEI

Cerem, în prim rând, loc pentru tinerețea talentelor ținută sub obroace. Și ne pomenim, iată, cu o lentă invazie — de prin provincie și de prin conservatoare — de ambiții protejate, de cotoarabe cu „drepturi” (drepturi, da, dar la... pensie!), ba încă, ce-i mai trist, de oarecari juneți actoricești insuficient prelucrate deși, în schimb, cu îndestulare și chiar agresiv înfipte în lumina, parcă de cașcaval auriu, a rampei...

Cerem — utilizând toate prilejurile pentru a o sugera și aminti — conservatoarelor noastre să dea elementelor proaspete și o altă pregătire decât aceea, rămasă ca exclusivă a lor preocupare, de a imita (uneori până la

perfecțiune) și calitățile și defectele „maestrilor” profesori.

Și promoțiile noi, în majoritatea cazurilor, n'au făcut decât să confirme existența, fără rost târâtă, a vechii racle. Avem astăzi, cum aveam și cu ani în urmă, aceleași nedepășite „genuri” de actori de comedie sau — cu mult prea puțin aci — de dramă.

INTRE „REGULELE” JOCULUI ȘI... GOANA TORȚELOR

Abțibildul, seria, conformismul, nu alcătuiesc cu toate acestea, după modesta-ne opinie, o vină a pomenitelor noi promoții — cât mai ales a profesorilor care, actori ei înșiși, își transmit propria „știință” scenică (de a muri impresionant, de a iubi patetic, de a suferi comunicativ, de a râde contagios, etc., etc.) generațiilor care ascultă cu sfintețenie și aplică cu rigurozitate „regulele” jocului.

Iar pe de altă parte ne întrebăm: a rămas oare „goana torțelor” o simplă alergătură după „succese” — și generatoare, prea adesea, de nădușeli, griji practice, necuri de respirație, ofuri de artă aranjate cu o poză două la gazela și nădușuri soluționate fie cu un telefon oportun fie cu o discretă ajungere la „potoul” cabinetului directorial?

Sunt, acestea, câteva chestiuni demne de tot interesul din parte-ne (pe care nu vom pierde ocazia să le lăsam de câte ori va fi locul, scăpate cel puțin printre rânduri) și pe care, luați nișel cu zorul de reparația „Universului Literar”, nu am mai avut cum le pune, din primul număr.

VEDETE — SAU ANSAMBLURI TINERE?

Actorii tineri buni, arătam că sunt ținuiți și astăzi sub obroc.

COMEDIA FANTASMELOR

(Urmare din pagina 3-a)

CESARE. Regească, ți-am spus. Aragon dela Napoli, fiu de rege.

LUCREZZIA. Te pomenise că e fratele Sancieri. Dacă e fratele Sancieri nu-mi place.

CESARE. E un principe spaniol, madonna.

LUCREZZIA. La urma urmei e spaniol... Și cum îl cheamă?

CESARE. Alonso.

LUCREZZIA. Alonso, Alonso. Imi place cum sună. Alonso! Parcă s'ar scutura pădurea. Par'ar umbra vântului prin pădure. Alonso, Alonso... Spune-mi repede ceva că iar mă apucă plânsul.

CESARE (cântând). O să-ți facem o nuntă... cum n'a mai fost alta... Un alai împărătesc. O să bubuie tunurile... o să fie un vuet!

LUCREZZIA. Și eu am să plâng, am să plâng fără preget. Sau nu. Am să plâng și am să râd totodată. Ce trist! Unde s'au impregnât miștii cu fîparosii, durerea cu hohotul de bucurie? (Întoarce fața toată către cer). Spune-mi lună, lunateco, halucinato, unde? (Încet se desprinde din brațele lui Cesare. Face câțiva pași. O plutește lentă, naturală, răpădit de lună. Apoi se răpede într'un dans furtunos). În dans, vreau un dans nebun. Să fie ca o flăcără pe munte, ca un rug pe munte. Să lumineze Roma, de bucuria mea... De atăta bucurie!

CESARE. De nu i s'ar întâmpla ceva. E răpădit de lună.

UMANISTUL. Nu i se întâmplă nimic. Un zeu și-a făcut lăcaș într'însa. E plină de furia lui.

LUCREZZIA. Strigați: fericită mireasa, mireasa unei atare nunți. Cântați cântece de bucurie, sunați din chimvale, din cetera. Cântați! Fericți pe mire, mirele care mi-a fost merit... Cântați și bucuria-vă și cântați! (Cade obosită. Termele s'au întunecat. O aripă de umbră a trecut peste ele. Numai Roma e luminată). Roma! (Într-o imensă reculegere). Să invocăm Roma, divinitatea Romei! (Tăcere. Roma strălucește mai intens).

Te invoc pe tine Roma, Romă a fecioarelor, Romă a miriilor... Invocați, invocați Roma!

UMANISTUL. Romă a colinelor, a fururilor, a bibliotecilor, te invoc.

CESARE. Romă a triumfurilor te invoc. Ești neîndurată!

UMANISTUL. Ești înțeleaptă!

LUCREZZIA. Ești înflăcărată! Vreau să-mi văd ursita. Luminează-mi ursita!

UMANISTUL. Dă-mi pacea lină a celor mari ai tăi.

CESARE. Incordează-mi sufletul. Fie brațul meu brațul mării tale, și-ți voi cânta laudele, Roma regină!

UMANISTUL. Roma eternă!

LUCREZZIA. Roma sacră! (Tăcere. Iși duce brațul la ochi. Se întoarce către cele patru vânturi). Văd... umbre lungite de lună, un corp, apele Tiburului... Moarte!... O seară împede, impresurată de crini... Oribil! Moarte! Arme, pumnale, un cer le cenușă... Moarte, numai moarte... Orimă mă întorc e moarte!

UMANISTUL. E în puterea delirului. 'orbele ei n'au nici un rost.

CESARE. Nici un rost, nici... rost? Mă trebi!

E, în privința asta, o greșală dovedită: publicul nu cere, cum totuși se pretinde pentru a o acoperi, vedete...

La sărbătorirea lui Caragiale am avut, s'a spus, o Noapte furtunoasă de „zile mari”...

Mari or fi fost; dar relativ puține, zilele de reprezentare.

De ce? Interpretarea cuprindea pe cei mai notorii frunțași ai scenelor noastre.

Pentru că după calculul de mai sus, al directorilor de teatru, care oferă — ci-că așa vrea publicul — vedete, lumea trebuia să dea năvală... (Nu mai vorbim de reușita în sine a spectacolului, care — de mai multe ori regretabil — n'a fost mulțumitoare).

„Săptămâna Caragiale” a avut, mi se pare, niște prelungiri din pelteaua cărora, întinsă cu chiu cu vai, abia a eșit obligatorul obraz curat al aniversării.

Și critica dramatică și publicul — într'un consens lămuritor pentru cine vrea să se dumirească — au suflat fără milă în „crema” vedetelor. Prăjitura acelor spectacole, anunțată cu trâmbițe, a fost înghițită (mai era vez'că, și Caragiale la mijloc!) — dar fără nici o deosebită plăcere.

Invățămintele, firește, n'au fost trase totuși nici de data aceasta.

Individualitățile tinere, rămase nealterate de influența „maestrilor”, nevătămate de prestigiul încet-ucigător al șabloanelor, — sunt mai departe neutilizate și neincurajate.

În ce privește realizarea, cu asemenea elemente, a unor bune ansambluri, nimeni nu-și face din asta o serioasă și adevărată (precum este) problemă, nimeni nu crede măcar că merită să-ți bați capul cu așa ceva...

Școli de actori, de bine de rău (și ca să fim drepti mai mult de rău decât de bine) avem; firește în condițiile schițate mai sus. Și fără ca ale noastre „clase” de conservator, să

reuească altceva decât — cu rare excepții — sporirea inflației actoricești.

VOIAJE DE STUDII ȘI ȘCOLI DE REGIE

Dar mai ales de simplul învăț — în înțelesul și de buchisire și de nărav — al meșteșugului scenic, al celui meșteșug elementar, imitativ, urmărit de obsesia „efectelor”, statornic în idealuri de ucenici și caite (crecințioase patronilor lor), mai ales de acest calapod cu solidă tradiție, i-ar trebui teatrului românesc de astăzi o radicală și salutară descotorosire.

Cine s'o facă? Prin ce mijloace? Și cu ce curaj?

Sunt sedimente puternice, straturi adânci, psihologii fixate care s'ar opune, cu toată înțelenita lor îndârjire. Spune-le să lase să intre un plug nou în ele, să se poată arunca pe urma lui o sămânță nouă de idee, de inițiativă, de efort: se vor strânge, automat, solidar, în molecule și mai închistate.

Să recunoaștem însă că toate acestea privesc mai puțin lipsa unei perspective mai largi și neexperiența unui material uman adesea excelent în sine, decât — am zice — excesul de experiență, al conducătorilor noștri de teatre, directori și regizori.

Avem școli de actori...

De ce nu-i trimitem la școli pe directorii de teatru?, am întreba. Veți zice că glumim?

De ce nu-i trimitem la școli pe regizori? Am adăoga. Și iată că aci nu mai e nici o glumă.

Nu e nevoie să căutăm pete'n... soare, sau de pildă să înșirăm câte'n lună și'n... soare, pentru a conchide cu observația, care e la îndemână oricărui iubitor de teatru românesc, că voiajul de „studii” e una și școala de regie e alta.

La noi s'au făcut, slavă Domnului, tot soiul de voiaje, foarte costisitoare și mai cu nimic utile.

Nimeni, în schimb, nu s'a gândit (între altele) de câtă utilitate ar fi — și credem că nici n'ar reveni mai scump măcar — înființarea unei școli de regie, chiar dacă ea n'ar însemna, la început, decât un mijloc oficial de informație și referire (pentru uzul cât mai multora dintre oamenii scenelor noastre) asupra mișcării artistice montărilor, utilizării interpretelor, experiențelor și inovațiilor din marile șantiere teatrale ale străinătății.

Fără asemenea obligatorii roade, la ce vor fi fost bune de atția ani, atâtea voiaje — cum li se spune — „de studii”?

Criza teatrului, dela Davilla încoace, e în primul rând criza de conducători.

Deficitele materiale care — prin „concesiunile” fără măsură și ținând în realitate numai la „succese de cassă” — o adăncesc, provin așa dar dintr'un deficit intelectual și moral. Teatrul românesc suferă, se poticnește, stagnează. Dezideratele artei dramatice se rușinează și fug dinainte-i, nu mai au nimic comun cu el.

E un cerc vicios — sau mai precis spus, un hilar covrig, dat în mucegai, pe frunțile flămânzilor de aureole — în mijlocul de pustiu al căruia, suflă atotstăpânitor vântul carenței culturale, carenței prestigiului...

REVISTA REVISTELOR

REVISTA FUNDAȚIILOR REGALE

anul V No. 2 aduce ca de obicei un material bogat și mai ales variat din care desprindem: „Carnet de drum” al d-lui prof. N. Iorga, cu câteva note asupra Expoziției din Paris; șablonul d-lui prof. Caracostea „Eminescu la Jules de Leopardi” și trei eseuri despre Flaubert ale lui Jules de Gaultier.

Ca întotdeauna, cronici bine studiate semnează d-nii Mircea Eliade: Un amănunt din Parsifal; Pan Vizirescu: Despre o poezie a marilor căutări; D. I. Suchianu: Actualități culturale europene etc.

ORIZONTURI An I No. 1, Februarie 1938.

Dela Galați ne vine o revistă de serioasă ținută literară, pe care o primim ca o adevărată revelație.

Orizonturi, revista de cultură a asociației profesorilor secundari din Galați ne dovedește că, înfruntând multe și mari piedici, provincia poate realiza lucruri de cari capitala trebuie să fie invidioasă.

Revista apare sub conducerea d-lor profesori Ion St. Botez, Gh. Hagiu, Gh. Popescu și Al. Popovici și aduce pretioase contribuții la cunoașterea literaturii noastre.

Din articolul program al d-lui I. Hanganu „Rânduri pentru început”, cităm:

„Revista noastră nu urmărește decât închegarea surplusului de energie al dascălilor gălățeni, într'un tot, care să imprăștie și în afară de școală, din bucuriile căpătate cu trudă în nopți lungi de veghe. Căci profesorul — de orice categorie ar fi — reprezintă preocuparea necontentită de cetit, de scris, de carte în general. Așa cel puțin concepem noi această nobilă meserie de făuritori ai sufletelor și așa îi vedem pe cei mai mulți dintre colegii noștri”

Înțelegând în același fel rostul profesorului în societatea românească, ne bucurăm de apariția revistei „Orizonturi” și îi dorim viață lungă și rodnică.

ȚARA NOASTRĂ

Mai ieri mare cotidian în 16 pagini, Țara noastră a revenit la vechea formulă. Ziarul a redevenit revistă. Nu-i urăm decât să mai poată ajunge la nivelul la care se găsea acum 15 ani.

E cea mai sinceră și mai bună urare ci se poate face revistei poetului Goga.

ȚARA VISURILOR NOASTRE an I No. 3-4.

este numele unei foarte frumoase reviste ce apare la Oradea, sub îngrijirea unui comitet de elevi ai liceului Gojdu, unul dintre liceele cu impunătoare tradiție de cultură.

Merită să ne ocupăm în mod cu totul deosebit de ea și o vom face în numărul viitor.

„Șablonomania” e tot o boală. Virusul ei (incidentificat încă de ochiadele răscolitoare ale microscopelor) a contaminat de mult un anumit strat social din țara noastră, acela al pseudo-intelectualilor.

Părăsind cadrul îngust și vulgar al bidineli, șablonul s'a strecurat cu încetul (la figurat, bineînțeles) în mozaicul conversației cotidiene, pentru că, după un stagiul destul de scurt, s'a pătrundă cu perfidie și tenacitate în lumea slovelor.

Șablonul acesta, să-i zicem literar, a ajuns un adevărat dictator psihologic.

Nu e om care să nu-și dea seama de stupiditatea acestui mod stereotip de a se exprima și a scrie, și care totuși să nu-l întrebunțeze, fără să-și dea seama, cu o deosebită intensitate.

Ce vrei, s'a dizolvat atât de bine în sosul prejudecăților noastre și e atât de comod să-l foșești, încât nimeni nu se mai gândește să și-l smulgă din băzâiala comodelor vocale și din vârful condeiului.

Trăim deci în plin șablon. E o fatalitate poate, dar ar fi fost desigur cu totul lipsit de logică dacă în zodia standardizării, când automobilele, mașinile de gătit, pasta de dinți și plăcile de gramofon se fabrică în serie, celăteanul-tip nu s'ar fi exprimat și n'ar fi scris după calapoade bine determinate.

Iată câteva modele de șabloane clasice de cari ne împiedecăm la tot pasul:

La cinema: un domn voluminos care astupă orizontul spectatorilor e mai totdeauna apostrofât cu aceleași șabloane distins: „Fst! Domnu, domnu! Stați jos! N'ai avut tată geomgiu...”

În tramvai: când un personaj cu gambetă și blană de miel la gât e călcat din gresală pe cireșile de sub bombele pantofilor de lac, vociferarea conțentată de rigoare e veșnic aceeași: „Stii dumneata cine sunt eu?”

Intrunirile publice sunt și ele supuse aceleiași tiranii a șablonului.

Grigore Olimp Ion

Despre condițiile și neajunsurile CRITICII LITERARE

Hebdomadarul parisian *Les Nouvelles Littéraires* a publicat în timpul din urmă, în câteva numere consecutive, răspunsurile primite dela deținătorii celor mai autorizate condee critice din presa franceză, la o anchetă de un netăgăduit interes, deschisă în paginile revistei citate.

Data fiind originalitatea acestei anchete, întrebarea era: **Cum criticați** — e lesne de înțeles că rezultatele ei au fost urmărite cu o legitimă curiozitate, de toți acei cari se interesează de soarta „lucrului literar”.

Subiectul fiind aproape virgin, nu e de mirare că și recolta a fost îmbelșugată. Să înregistrăm în primul rând crearea unui termen ad-hoc cu care s'a îmbogățit vocabularul francez: e vorba de **logismul „critic-appel”** propus de d. Fernand Vanderem, deținătorul spiritualei rubrici „La comédie littéraire” pe care o semnează săptămânal în *Candide* și autorul recent al unor prețioase memorii asupra ultimelor saloane literare de la Paris, apărute în volum sub titlul *Gens de qualité*.

Firește, o condiție esențială pentru un critic, cea dintâi în ordinea importanței — după d. Léon Daudet, — e „să se facă citit”. Odată îndeplinită această primă condiție, două obligațiuni, deopotrivă de necesare i se impun, care asigură: una, imparțialitatea judecării criticului, adică respectul cititorului; a doua, respectul autorului — formulat în termenii următorii: „să se desprindă de prietenile ca și de neprietenile sale” și „să încerce a înțelege intenția autorului”.

Interesant ar fi fost să fi putut afla părerea fiecăruia dintre criticii anchețai despre propriul său „critic-appel”. Chestiunea era însă indiscretă și de aceea a fost evitată.

Toți au fost de acord, că pentru a evita „genul plicticos” critica trebuie să fie comunicativă, să fie „un gen atrăgător”. Marea greutate fiind de a face pe cititor să citească cu pasiune, esențialul pentru critic — spune d. Pierre Paraf — „este să placă, să-și trăiască cu destulă intensitate critica sa, astfel ca să-l facă dornic pe cititor să cunoască opera, să discute comentariile noastre, să-și aibă la răndu-i părerea lui în acest soi de dialog nițel romântizat care era articolul nostru”.

În legătură cu prima obligațiune, aceea de imparțialitate sau de respectul cititorului a fost pusă chestiunea gingașă a raporturilor personale de amicitie sau inamicitie — ale criticului cu scriitorul.

D. Edmond Jaloux, de pildă nu se simte stânjenit să vorbească despre autorii pe care-i cunoaște personal; dimpotrivă chiar, îi este penibil să nu-i cunoască: „Mi s'a întâmplat să mă înșel asupra valorii unei cărți dar când văd omul, rareori mă înșel asupra densității, asupra valorii ei personale”.

De aceeași părere e d. Noël Sabord, convins fiind, că „cunoașterea omului adăogă la aceea a cărții” și sfătuiește de aceea pe autori și critici să se cunoască unii pe alții.

Impăciuitor dar mai ales îndemnată se arată a fi d. Paul Reboux când nu vrea să intristeze un amic a cărui carte e proastă: „Vorbești despre talentul lui în general, citezi cărți de ale lui care ți-au plăcut. Reiei d-ta, spunând că era interesant, teza pe care el n'a desvoltat-o. E întotdeauna lesne să fii drept și chiar sever, rămânând totuși curtenitor”.

Cunoștința autorului înlesnește desigur pătrunderea înțelesului cărții și prețuirea mai dreaptă a valorii ei dar stânjenește exprimarea sinceră a părerii criticului. Așa crede d. Pierre Loewel, sprijinindu-se pe mărturia bunului simț care, dela Decartes se știe că e facultatea cea mai bine distribuită pe lume: „Că sunt printre noi și eroi, nu-mi îngădui să mă în-doiesc. Dar socotesc mai recomandabil, ca un critic perfect nu trebuie nicodată să ia masa în oraș și să nu-și cunoască decât portarul”.

Totuși, o formulă comodă pentru concilierea adevărului cu prietenia, care se află la îndemâna celor ce nu-și simt vocația unei rezistențe eroice trebuie căutată în practicarea unei „arte a nuanțelor”.

Acum vine rândul satisfacerii celei de-a doua obligațiuni a criticului, aceea care asigură înțelegerea cât mai pătrunzătoare a cărții, a intenției autorului.

Există un aspect tehnic al chestiunii și ceea ce numea poetul Léo Languier „latura fizică”, dar, în prealabil este operația foarte importantă a selecției.

„Prea mult de citit” se plâng toți criticii cari au răspuns anchetei.

„Se publică multe cărți și nu îți jur — mărturisește d. Leo Languier — că ajung până la capătul umora care poartă pe ultima filă cuvântul sfârșit, când mai potrivit ar fi fost să-l înlocuiesc prin înșfârșit”.

Din cauza inflației literare, răspunde d. Edmond Jaloux „viața a devenit infernală și nu mai poți rezista dezordinii”. Alegearea cărților se impune deci neînțeziat.

„Îndată ce văd, parcurgând o carte, că prezintă un interes oarecare, o citesc iată. Dacă e o carte groasă, o carte de mare importanță — Morgan, de pildă — nu observi nimic tăindu-i paginile. Dar despre cele mai multe, în care nu este un enorm lucru secret, poți să-ți dai repede seama cât valorează. Dacă e de proastă calitate, poți să-ți dai seama după un fragment mic de tot, dar dacă cartea e complexă nu poți să-ți atâ de repede. Unele, care par cu totul mediocre în general, citite cu îngrijire îți oferă trei sau patru pagini care le luminează și le explică”.

Selecția făcută de d. E. Jaloux puțin la întâmplare, cum s'a văzut, d. Paul Reboux îi opune, cu o sinceritate aproape cinică, principiul „taylorizării”, singurul mijloc de a-și spori producția de foiletoa-

ne critice într'un timp ca acesta când viața s'a dublat, retribuția rămânând aceeași.

Critica e și „chestie de antrenament, de instinct”. Deschizând o carte, la întâmplare, în două-trei locuri, criticul experimentat poate, cu conștiința împăcată, să-și dea verdictul, convins că nu se va înșela, așa cum medicul poate diagnostica un bolnav înainte chiar de a proceda la o cercetare amănunțită a lui.

Metodă expeditivă desigur, dar cu totul arbitrară, precizează d. Lucien Descaves: „Poți da peste cele mai bune pagini, singurele bune dintr'o carte. Tot ce poți judeca în felul acesta e ținuta, nivelul stilului”.

Cu excepția romanelor polițiste care trebuiesc citite de la prima la ultima pagină, și d. André Billy e de părerea că „poți să-ți faci o idee dreaptă despre o carte fără s'o fi citim în întregime”. Nu despre cartea însăși, ci despre talentul autorului, numai, adăogă d. Robert Kemp.

Imposibilitatea de a citi tot ce se publică obligă pe critici să se citească între ei, fie „pentru plăcerea pe care o au călătorii, să-și schimbe impresiile fiindcă n'au urmat același itinerar și n'au văzut aceleași lucruri” — cum spune d. André Chaumeix — fie pentru a-și verifica propriile judecări critice.

Ca orice ocupație profesională, aceea de critic literar, adâncind și îmbogățind o experiență aduce cu timpul o îndemânare, o virtuozitate, care totuși nu poate înlocui vreodată acea pasiune comunicativă a dragostei dezinteresate pentru lucrul practicat. E lesne să înțelegi o carte atunci când o iubești, dar care sunt însușirile care deșteaptă interesul și mai mult chiar decât simpatia uneori, pentru o carte? Nu atât calitățile de meșteșug, apreciable, fără îndoială, răspunde d. André Chaumeix, cât mai ales „o calitate de ardoare. O carte, mai ales dacă e a unui tânăr, te reține în măsura în care face dovada unui temperament. Operele bine chibzuite vor veni mai târziu, meș-

teșugul se învață, dar natura singură acordă daruri”.

E o condiție ideală pentru critic aceea de a putea fi, ca d. Ramon Fernandez „un cititor nou”, cu fiecare carte nouă pe care o citește, ceea ce înlătură riscul de a trece neabăgător în seamă peste ce reprezintă „sforțarea sinceră a autorului”. „Această reacțiune personală, această judecată care facea cinste tradiției culturale franceze”, adăogă d-sa, ar fi de dorit pentru critici să o regăsească.

„Il faut être absolument moderne” afirmase Rimbaud cu autoritatea unei convingeri iluminată de o turburătoare intuiție poetică.

„Cea dintâi obligație care se impune criticului — afirmă d. René Lalou — e de a se simți solidar cu epoca lui”, deosebindu-se astfel de eseist și de istoricul literar.

„Meserie de descoperitor” deaceia, adăogă d. André Thérive „datoria criticului e să fie mereu de veghe, mereu la pândă”.

De altfel, chiar împrejurările sunt prielnice pentru a înlesni criticului misiunea de descoperitor al valorilor literare, misiune care, sub „regimul totalitar al criticii” dela sfârșitul veacului trecut în Franța, era aproape cu neputință de exercitat, când un Saint-Beuve exercita o adevărată diktatură spirituală, judecând, cu o severitate nejustificată și o lipsă de înțelegere surprinzătoare, ceea ce făcea tocmai originalitatea geniului unui Balzac, a unui Stendhal sau a lui Baudelaire.

E o părere optimistă aceea cu care se încheie interesanta anchetă întreprinsă de d-na Janine Bouissououse, părere exprimată în acești termeni, de d. René Lalou: „Ceea ce face interesul criticii de astăzi, ca și folosul ei pentru public și pentru scriitor este că formează un fel de republică în care oricine se poate face ascultat. Mi se pare aproape cu neputință, în condițiile actuale, ca un nou geniu să fie pe-deantregul necunoscut”.

— m. n. —

Cinema Capitol DEPARTE DE ȚARA

Nu prea înțelegem scopul acestui film venit de peste ocean. Căci, mai mult ca sigur, Americanii au avut un anumit scop când l-au realizat.

Reclama ne anunță că vom asista la romanul unei române „departe de țară”. Și, într'adevăr, e vorba de o străină care locuiește în America. Traducătorul s'a grăbit, de câte ori străina vorbește de țara ei, să precizeze că e vorba de România, cu toate că ea nu pronunță nici-odată acest cuvânt ci spune doar „țara mea”. Se aud, e drept, și câteva variante românești, dar când se pronunță aceste cuvinte, buzele actorilor se mișcă cu totul altfel. Și, bănuim, când filmul se va prezenta în Iugoslavia, spectatorii vor auzi vorbindu-se sârbește, în Ungaria filmul va fi vorbit în urgurește ș. a. m. d.

Căci — se pare — în acest film Americanii au vrut să facă reclamă noului continent în Europa. Au vrut să arate că un străin — în cazul nostru o străină — va găsi, de câte ori are nevoie, protectori în America, cari sunt oameni foarte de treabă și înțeleg să se sacrifice ei, când e vorba de a apăra un prieten. Și totuși nu lipsesc gangsterii cari circulă în America vându-se în mai toate întreprinderile.

Gangsterii din filmul „Departate de țară”, fac, pe ecran, lucruri obișnuite poate în America, dar cari au darul să înspăimânte pe spectatorii noștri.

Așa că nu prea vedem cam în ce constă reclama pe care Americanii au vrut să și-o facă.

De-a lungul filmului s'au perindat prin fața spectatorilor scene dramatice, urmate imediat de scene comice. Dintre acestea din urmă vom aminti una al cărei efect a fost cu totul altul decât cel scontat de Americani. E vorba de o slujbă religioasă, începută, după câte ne pricepem, pe rușește, isprăvită pe românește și oficiată de un preot care face crucea catolică.

Cu toate că multe scene ni se par foarte neverosimile — și dintre acestea considerăm cu totul exagerată nedibăcia întregii poliții din New-York, care nu poate s'o găsească pe nenorocita străină, protejată de câțiva soferi cum se cade — filmul obține mult succes prin partea din urmă, pentru care merită să fie văzut.

E una din cele mai reușite bătăi pe cari le-am putut vedea pe ecran. Pentru realizarea ei au fost angajați câțiva foști campioni mondiali, dintre cari vom aminti pe Godfrey, Manie Rosenbloom, Jeffrey și Dempsey.

Scena aceasta entuziasmează pe spectatori și, fiindcă ea este tocmai la sfârșitul filmului, cei cari au venit dela început părăsesc sala încântați. Printre aceștia am fost și noi.

Interpreții celor două roluri principale au fost Spencer Tracy, una din figurile cele mai simpatice ale ecranului și Luise Rainer, urată dar totuși atât de „femeie”, care a jucat puțin melodramatic unele scene, reușind însă în altele să atingă perfecțiunea.

Ar mai fi poate de spus ceva și despre cenzură care s'a ospătat copios de astădată, ceea ce face filmul greu de urmărit.

E DESTUL SĂ ZÂMBEȘTI...

„AȘII” VOLANULUI

Sotia către bărbatul său (proprietarul automobilului):
— Ai avut dreptate dragă. Data viitoare am să te las pe tine să conduci... (După Koralle)

La cinema

— V'ați așezat pe pălăria mea!
— Nu-i nimic, nu mă deranjează...

Ghinion

— Aveam ceva pe lîmbă...
— Gîndește-te puțin și o să-ți aduci aminte.
— Nu cred. Era o marcă poștală...

Intre papagali

— Am foarte mult de lucru. Stăpânul meu e bălăbit...

La expoziția de pictură

Cunoscătorul: *Expoziția trecută era mult mai bună. Probabil că de data aceasta a cumpărat vopselele dela altă prăvălie.*

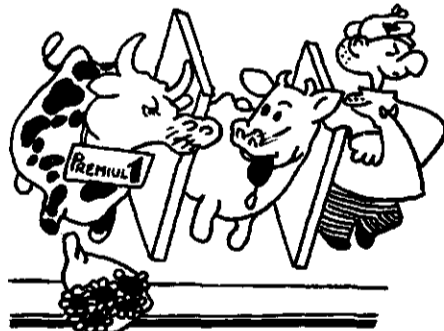
Intre artiste

— Eri mi s'a cerut de o sută de ori autograful.
— Cel care vrea să-l aibă e cu siguranță un om perseverent.

O crimă la clre

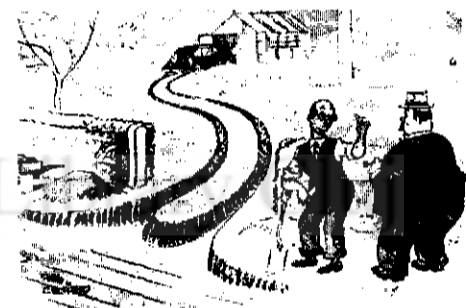
Judecătorul: — *De ce ai ucis pe „o-mul de cauciuc”?*
Criminalul: — *Aveam nevoie de pielea lui ca să-mi fac un impermeabil.*

INTRE VACI

Vaca premiată: — *Eu nu mă mai întorc la staul. Aștept să mi se facă propuneri pentru cinema...* (Dimanche illustré).

DRUM PENTRU INCEPATORI

— Dece ai făcut șanțurile astea prietene, până la intrarea în garaj?
— E singurul mijloc ca nevasta mea să bage mașina înăuntru. (După Koralle)

Doamna „nervoasă”

Intre prietene: — *Nu știi peste ce bucluc am dat. Am crezut într'o seară că e bărbatul meu care se înapoiază acasă, și i-am spert capul controlorului dela electricitate.*

O escrocherie

Șoferul amator (eșind de sub rămășițele automobilului pe care îl conducea și care s'a sfărmat de un pom): — „Și când te gîndești că escrocii de vânzător îmi garantase mașina pe doi ani...”

Recital de versuri

Poezia clasică, spre deosebire de cea romantică, este o poezie sculpturală, o poezie de forme. Clasicul, liniștit și senin ca ochiul lui Dumnezeu asupra unui drept credincios, își deschide ochii mari către larve și privește cu o dragoste calmă peisagiul, oameni, amintiri. Clasicul privește, chiar când ascultă. El vede valurile mării sau furtuna, nu le aude. Deaceia versurile lucrează prin imagini vizuale.

D-l Ion Pillat a recitat cu glasul unui tânăr vrăjitor, plin de încântarea descântecului său, sub puterea căruia simte născându-se priveliștile.

Poate pentrucă trebuia să prindă cuvântul, pe el să-l transforme în linie și culoare și apoi abia să simtă poezia, poate deaceia am rămas străin, afară din lumea versurilor.

Volumul unui clasic îl răsfoiești numai când te simți tot atât de împăcat ca el. Nu ca pe romantici, ale căror cărți le poți lua la întâmplare, sigur că îndată te va cuprinde neliniștea, tulburarea, durerea lui.

Cărțile Domnului Ion Pillat le-am îndrăgit vara, când, culcat în fânul necosit, mă mîngăiau miresmele florilor dulci ca un obraz de tubită și urmăream

jocul norilor albi și al rândunicilor. Le-am răsfoit iarna când mi-era dor de vară.

Teatru radiofonic

Hamlet, adaptare radiofonică în versuri după traducerea d-lui Dragoș Popopecu.

Adaptările radiofonice suferă de următorul curs: sunt în general cărpeli. E sigur că piesele nu vor merge la radio așa cum au fost scrise de autorii lor pentrucă aceștia au avut în vedere scena. Dar adaptarea trebuie făcută cu mai mult curaj, să nu fie alcătuită numai din tăieturi și din aceea introdusă la începutul fiecărui tablou, făcută pentru a completa și cere este ca o secuză pentru neputința de a da mai mult. E tot atât de mult afară din piesă ca a cele intervenții ale autorilor din secolul trecut când lasau pentru clipă pe eroii lor să se odihnească și începeau să explice de ce s'a întâmplat așa și nu altfel să asigure că cutare erou este un nemernic iar jeldălit merită să fie iubit.

Deci, cel ce se simte în stare, să modifice până la nerecunoaștere până la a spune: inspirată (piesa) din... Ceilalți, ia o parte. Căci micile defecte de adaptare le-am trece atunci cu vederea. Iar dacă ar fi foarte neadaptabilă, tot ar rămâne transmisiunii rolul de carte de școală în care am învăța că William Shakespeare, de care știam ceva vag, a scris tragediile între cari și Hamlet, în care mor la urmă toți.

Hamlet e o piesă potrivită unei trans-

misiuni, deoarece conflictul este interior, n'are nevoie de ceea ce se numește în teatru acțiune. Singurul defect ar fi numărul mare de personaje. Pe cele de a doua mână ajungi să le incurci.

În ce privește jocul, foarte reușit a fost D-l Ion Manolescu, a cărui voce înținerită până la adolescența lui Hamlet a urmat desăvârșit gîndirea sinuoasă și nedefinită, dînd glas acelei lipse de hotărîre a prințului. Mai puțin mi-a plăcut d-l Dem. Psatta, deloc cu conștiința îndrețată.

Domnia-sa are o tehnică foarte înaintată. Am impresia întotdeauna că se ascultă pe sine, că face exerciții de declamație și că la urmă își face critica spunându-și că ar fi trebuit să recite mai cu patos, sau să se fi făcut mai misterios. În rolul lui Polonius (adică în ce a mai rămas din rolul lui Polonius) glasul domnului Victor Antonescu nu trăda deloc pe omul perfid ci se vedea că este al unui om de treabă. Mult regină și aproape deloc mamă a fost doamna Maria Mohor, iar domnișoara Aura Buzescu o depină Ofeleie, mai ales în timpul nebunii.

Cu totul greșit a fost jocul umbrei, care prin lungirea cuvintelor (ea ju-u-u-u-ră) nu sugera ura care nu da pace în mormânt ci mai mult pornirea aceea de lunatic când da glas în pădure sperind fiarele.

Ne mai întrebăm dacă regia artistică n'ar putea obliga pe interpreți să învețe ca lumea cel puțin pasagiile mai de seamă.

MIRCEA BARBULESCU